

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2024. ÁPRILIS

AMNESTY
INTERNATIONAL

AMNESTY INTERNATIONAL

Az Amnesty International több mint 10 millió ember közös globális mozgalma, amely azért kampányol, hogy az emberi jogok mindenkit egyformán megillessenek. Célunk, hogy minden ember élvezhesse az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi nyilatkozatokban meghatározott alapvető jogokat. Függetlenek vagyunk a kormányoktól, politikai ideológiáktól, gazdasági érdekektől és vallásoktól, a szervezet működését elsősorban a tagok finanszírozzák, emellett nyilvános adományokból tartja fenn magát.

Fordítók: Amnesty International
Magyarország

Lektor: Demeter Áron

Először kiadva 2024-ben az Amnesty
International Ltd által

Peter Benenson House

1 Easton Street
London WC1X 0DW

Egyesült Királyság

© Amnesty International 2024

Index: POL 10/7200/2024

E könyv szerepel a British Library
katalógusában.

Eredeti nyelv: angol

Kivéve, ahol másként nincs említve, a
tartalom ebben a dokumentumban
Creative Commons-licenz alatt
engedélyezett (tulajdonság, nem
kereskedelmi, nem leszármatott,
nemzetközi 4.0). [https://
creativecommons.org/licenses/by-nc-
nd/4.0/legalcode](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode)

Több információért kérjük látogassa
meg az engedélyekkel foglalkozó
szekciónkat a
weboldalunkon: www.amnesty.org
amnesty.hu

Ez a jelentés az Amnesty
International 2023-ban végzett
munkáját és az év eseményeivel
kapcsolatos felvetéseit tartalmazza.

Amennyiben egyes országok vagy
területek nem szerepelnek a
jelentésben, az nem jelenti, hogy az
adott helyeken nem történtek az
Amnesty International érdeklődését
felkeltő jogsértések az évben.
Ugyanígy, az országokról szóló
bejegyzések hosszúsága nem tükrözi
az Amnesty International
érdeklődésének mértékét az adott
ország emberi jogi helyzete iránt.

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2024. ÁPRILIS

TARTALOM

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

Rövidítések 6

Bevezetés 8

Globális áttekintés 14

Európa és Közép-Ázsia 25

Országjelentések 35

Magyarország 36

RÖVIDÍTÉSEK

ASEAN

Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

AU

Afrikai Unió

BRICS csúcs

A BRICS (Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-afrikai Köztársaság) éves találkozója.

CEDAW

A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló ENSZ egyezmény

CEDAW Committee

Az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottsága

CERD

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának felszámolásáról szóló ENSZ egyezmény

CERD Committee

Az ENSZ Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottsága

CIA

Az Egyesült Államok Központi Hírszerző Ügynöksége

COP28

Az ENSZ 28. éghajlatváltozási konferenciája

ECOWAS

Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

Escazù Agreement

Regionális latin-amerikai és karibi környezetvédelmi

EU

Európai Unió

European Committee for the Prevention of Torture

Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága

European Convention on Human Rights

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

GDP

Bruttó hazai termék

ICC

Nemzetközi Büntetőbíróság

ICCPR

A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya

ICESCR

A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya

ICRC

Nemzetközi Vöröskereszt

ILO

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

International Convention against enforced disappearance

Az erőszakos eltűntetés elleni védelemről szóló nemzetközi egyezmény

LGBTI

Leszbikus, Meleg, Biszexuális, Transznemű és Intersex

NATO

Észak-atlanti Szerződés Szervezete

NGO

civil szervezet

OAS

Amerikai Államok Szervezete

OCHA

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Irodája

OHCHR

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala

OSCE

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

UK

Egyesült Királyság

UN

Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)

UN Convention against Torture

Az ENSZ kínzás elleni egyezménye

UN Refugee Convention

Az ENSZ menekültügyi egyezménye

UN Special Rapporteur on climate change

Az ENSZ klímaváltozással és emberi jogokkal foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on extrajudicial executions

Az ENSZ törvénytelen és önkényes kivégzésekkel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on extreme poverty

Az ENSZ extrém szegénységgel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on freedom of expression

ENSZ vélemény- és véleménynyilvánítási szabadsággal foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on racism

Az ENSZ rasszizmussal, faji megkülönböztetéssel, idegengyűlölettel és ezekkel összefüggő intoleranciával foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on torture

Az ENSZ kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal és büntetéssel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on violence against women

Az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különleges jelentéstevője

UNESCO

Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete

UNHCR, the UN refugee agency

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala

UNICEF

Az ENSZ Gyermekalapja

UPR

Az ENSZ Egyetemes Időszakos Felülvizsgálati eljárása

USA

Egyesült Államok

WHO

Egészségügyi Világszervezet

ELŐSZÓ

Soha nem gondoltam volna, hogy az emberi jogok helyzete arra készítet, hogy a *Vissza a jövőbe című* nyolcvanas évekbeli sci-fire hivatkozzam. Mégis itt vagyunk. Egy világ, amely visszafelé száguld az időben az 1948-as egyetemes emberi jogok ígérete mellett, miközben egyre gyorsabban pörög előre a jövőbe, amelyet a Big Tech és a szabályozatlan generatív mesterséges intelligencia (MI) ural.

A "TEKINTÉLYELVŰ" GYAKORLATOK TERJEDNEK

2023-ban a V-Dem, a politikatudományi kutatóközpont megállapította, hogy a demokráciákban élők száma (tág értelemben véve a jogállamiságot, a végrehajtó hatalomnak a törvényhozás és az igazságszolgáltatás általi korlátozását, valamint a polgári szabadságjogok tiszteletben tartását biztosító országok) az **1985-ös szintre** esett vissza: a berlini fal leomlása előtti szintre, Nelson Mandela börtönből való szabadulása előtti szintre, a hidegháború vége előtti szintre, amikor abban reménykedtünk, hogy az emberiség számára egy új korszak fog kibontakozni.

Ez az új korszak túl rövid volt, és mára már úgyszólván eltűnt. Elmúlásának bizonyítékai 2023-ban erősödtek meg. A "tekintélyelvű" gyakorlatok és eszmék számos kormányt és társadalmat áthatottak. Északról délre, keletről nyugatra, az autoriter politikák felemészítették a véleménynyilvánítás és az egyesülési szabadságát, támadták a nemek közötti egyenlőséget és csorbították a szexuális és reprodukív jogokat.

A gyűlöleten alapuló és félelemben gyökerező narratívák behatoltak a civil térbe, és démonizálták a marginalizált egyéneket és csoportokat, a menekültek, a migránsok és más csoportok viselték a legnagyobb terhet.

A nők jogai és a nemek közötti egyenlőség elleni ellenállás 2023-ban felerősödött, és az elmúlt 20 év számos vívmánya veszélybe került.

Afganisztánban de facto kriminalizálták a nőket és lányokat. A tálibok 2023-ban több tucat hivatalos rendeletet fogadtak el, amelyek célja a nők kiiktatása volt a közéletből. Hasonlóképpen Iránban a hatóságok folytatták a "Nő, élet, szabadság" tüntetések brutális elfojtását, és gyűlöletkeltő hivatalos nyilatkozatokat adtak ki, amelyekben a kendő viselését elutasító nőket "vírusnak", "társadalmi betegségnek" és "rendellenességnek" nevezték.

Az Egyesült Államokban 15 államban teljes abortusztilalmat vagy rendkívül korlátozott kivételeket tartalmazó tilalmat vezettek be, ami aránytalanul nagy hatással volt a fekete és más kiszolgáltatott csoportokhoz tartozó emberekre. Lengyelországban legalább egy nő meghalt, mert a törvény megtagadta tőle a biztonságos és legális abortuszt. Uganda drákói homofób törvényt fogadott el, míg az Egyesült Államokban a társadalmi és politikai vezetők transzfób narratívákat, politikákat és szabályozásokat támogattak.

Bár a világ még soha nem volt gazdagabb, 2023 a Világbank szerint "az egyenlőtlenség éve" volt. A gazdasági és szociális jogok védelmezői az Egyesült Királyságtól kezdve Magyarországon át Indiáig a legkülönbözőbb helyszíneken a leginkább célkeresztbe került aktivisták közé tartoztak. A klímaaktivistákat "terroristáknak" bélyegezték, amiért elítélték a fosszilis tüzelőanyag-termelést és beruházásokat bővítő kormányokat. A Közel-Keleten a kormányok

gazdaságkezelési politikájának kritikussait, az ázsiai-csendes-óceáni térségben a szakszervezeteket elhallgattatták és önkényesen őrizetbe vették, akárcsak a nyugat-afrikai korrupció ellen harcolókat.

VISSZA AZ 1948 ELŐTTI IDŐKBE?

Azonban 2023-ban a mi metaforikus **időgépünk** sokkal messzebbre dobott minket, mint 1985: **egy olyan pokolba**, amelynek kapuit **1948-ban** bezárták. "Soha többé" - jelentette ki a világ a világháborút követő, mintegy 55 millió civil áldozatot követelő világháborút követően, amikor szembesült a holokauszt szörnyűségével, amely hatmillió zsidó és több millió más ember kiirtását eredményezte.

Mégis, 2023-ban a "soha többé" erkölcsi és jogi tanulságai millió darabra szakadtak. A Hamász által 2023. október 7-én elkövetett szörnyű bűnöket követően - amikor több mint 1000 embert, főként izraeli civileket öltek meg, ezreket sebesítettek meg, és 245 embert ejtettek túszul - Izrael megtorló kampányt indított, amely kollektív büntetésé vált. Ez kampány a civilek és a polgári infrastruktúra válogatás nélküli bombázása, a humanitárius segítség megtagadása és az éhínség.

2023 végére 21 600 főként civil áldozatot követelt a Gázai övezet könyörtelen bombázása, és több ezren ltűntek el a romok alatt. Gáza civil infrastruktúrájának nagy része megsemmisült, miközben közel 1,9 millió ember kényszerült lakóhelye elhagyására. Megfosztották őket a megfelelő élelmiszerhez, vízhez, menedékhez, higiéniai és orvosi ellátáshoz való hozzáféréstől.

Ma Gázában palesztinnak lenni annyit jelent, mint az 1948-as "Nakba" vagy "katasztrófa" sokkal erőszakosabb és pusztítóbb változatába zuhanni, amikor több mint 750 000 palesztint üldöztek el az otthonából.

Világszerte milliók számára Gáza most a második világháború utáni rendszer tervezőjének teljes erkölcsi kudarcát szimbolizálja; azt, hogy nem tudták fenntartani az egyetemesség, a közös emberségünk és a "soha többé" abszolút elkötelezettségét. Az ENSZ Alapokmányában, a genfi egyezményekben, a népiptársról szóló egyezményben és a nemzetközi emberi jogi szabályokban lefektetett elveket meggyalázták. Ez az izraeli hatóságok esetében a legvilágosabb, Izrael azonban nincs egyedül. Az Egyesült Államok is vezető szerepet játszott, csakúgy, mint Európa néhány vezetője és az EU vezetése. Ugyanígy azok is, akik továbbra is fegyvereket küldenek Izraelnek, azok, akik nem ítélték el Izrael jogsértéseit, és azok is, akik elutasították a tűzszünetre való felhívásokat.

Viselkedésük jól példázza azt a kettős mércét, amelyet az Amnesty International már évek óta elítél. Most azonban a nagyhatalmú szereplők még ennél is tovább mentek, és hajlandóságot mutattak arra, hogy kockára tegyék az 1948-as szabályokon alapuló rend egészét, lecsupaszítva a közös emberség és az egyetemesség alapelveit, és így megfosztva minket a legrosszabb megelőzésére irányuló globális képességünktől.

Mindez azután következett, hogy Oroszország teljes körűen megszállta Ukrajnát, ami az ENSZ Alapokmányának megsértése és a nemzetközi jogállamiság aláásása. Oroszország agressziója továbbra is a civilek elleni szándékos támadásokban, több ezer ember megölésében és a polgári infrastruktúra, köztük Ukrajna gabonátároló és -exportáló létesítményeinek széles körű lerombolásában nyilvánul meg.

Kína, az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja is semmibe vette a nemzetközi jogi előírásokat, amikor a mianmari hadsereget és annak törvénytelen légitársasait védte, amikor önkényesen tartóztatott le és kínozt meg embereket, és amikor megakadályozta, hogy kivizsgálják az általa, többek között az ujjur kisebbség elleni emberiség elleni bűncselekményeket.

A JÖVŐ, AMIT NEM AKARUNK

2023-ban, a ChatGPT-4 és más generatív MI eszközök a vártnál sokkal korábbi elindulásával mi is gyorsabban kerültünk a jövőbe. Ha a 2023-ban tapasztalt, a technológiával kapcsolatos visszaélésekből következtetni lehet, a jövőnk kilátásai borzongatóak.

A technológia lehetővé teszi a jogok általános erózióját: a rasszista politikák fenntartását, a szólásszabadság terjedését és annak korlátozását is. A Big Tech figyelmen kívül hagyta vagy bagatelizálta ezeket a károkat, még a fegyveres konfliktusokban is, például Etiópiában, Izraelben és a megszállt palesztin területeken, Mianmarban és Szudánban. A palesztin és zsidó közösségek elleni online uszítás és egyéb káros tartalmak riasztó növekedésével Európában és az Egyesült Államokban is jelentősen megnőtt a muszlimellenes és antiszemita gyűlölet-bűncselekmények száma.

2023-ban az államok egyre inkább az arcfelismerő technológiákhoz fordultak, hogy segítsék a nyilvános tüntetések, sportesemények és a marginalizált közösségek - különösen a migránsok és menekültek - rendőri ellenőrzését. A határellenőrzés során visszaélésekre lehetőséget adó módszerekre támaszkodtak, többek között az externalizációs technológiákra, adatszoftverekre, a biometriára és algoritmikus döntéshozatali rendszerekre. Annak ellenére, hogy évek óta bizonyítékok vannak az általa lehetővé tett emberi jogi jogsértésekről, a kémprogramok nagyrészt szabályozatlanok maradtak. 2023-ban az Amnesty International felfedte, hogy a Pegasus kémprogramot újságírók és aktivisták ellen használták Örményországban, a Dominikai Köztársaságban, Indiában és Szerbiában, miközben az EU-ban fejlesztett kémprogramokat világszerte árulták. Válaszul az Európai Parlament 2023 novemberében állásfoglalást fogadott el, amelyben bírálta a kémprogram-ipar visszaéléseinek megfékezésére irányuló intézkedések hiányát.

Mivel azonban a törvényen kívüli tech cégek és az általuk használt technológiák szabadon kószálhatnak a digitális vadnyugaton, az emberi jogok ilyen jellegű megsértése valószínűleg fokozódni fog 2024-ben, a választások szempontjából mérföldkőnek számító évben. Ez egy olyan jövő előjele, amely már most is a nyakunkon van.

GLOBÁLIS SZOLIDARITÁS

Az emberi jogi visszalépések 2023-ban sem maradtak észrevétlenek. Éppen ellenkezőleg. Az emberek világszerte szembeszálltak a visszalépésekkel, példátlan globális szolidaritásról téve tanúbizonyságot.

Az izraeli-Hamász konfliktus világszerte tüntetések százait váltotta ki, milliók tiltakoztak a civil áldozatok ellen, követelték a túsok szabadon bocsátását és a tűzszünetet.

Az ENSZ főtitkára, az ENSZ ügynökségek vezetői és a humanitárius szervezetek példátlan lépéseket tettek, hogy elítéljék a Dél-Izraelben és a Gázai

övezetben elkövetett háborús bűncselekményeket, illetve felszólítsák Izraelt a nemzetközi jog tiszteletben tartására.

Az ENSZ Közgyűlése 2023 végén nagy többséggel fogadta el a tűzszünetet követelő határozatokat, miközben Dél-Afrika kérelmet nyújtott be a Nemzetközi Bírósághoz, azt állítva, hogy Izrael gázai magatartása sérti az 1948-as népiirtásról szóló egyezményt, ragaszkodva a második világháború után kialakított nemzetközi szabályokon alapuló rendszer központi szerepéhez. 2023-ban lendületet vett az igazságosabb adózás globális rendszere, amely segít megelőzni az adócsalást és adókikerülést, és forrásokat mozgósít az alacsonyabb jövedelmű országok számára. Novemberben az ENSZ Közgyűlése a gazdagabb országok kívánsága ellenére elfogadta az Afrika-csoport által előterjesztett határozatot, amely nemzetközi bizottságot hoz létre, hogy 2025 júniusáig kidolgozza az ENSZ adóegyezményét.

2023-ban sokan voltak, akik ellenálltak és megzavarták azokat az erőket, amelyek a világot az 1985-ös és az 1948 előtti állapotokba taszították vissza; emberek, akik felvonultak és tiltakoztak azok ellen az ellen, akik mindannyiunkat egy olyan jövőbe taszítanának, amelyet nem mi terveztünk. Ők is alakították 2023-at, bámenyire is kevés esélyük volt.

Remélem, hogy 2048-ban - vagy akár 3048-ban -, amikor a diplomata és az aktivisták visszatekintenek az elmúlt évre, azt fogják látni, hogy sok-sok jó ember volt szerte a világon, akik mindent megtettek, amit tudtak. Akik kiálltak és felemelték szavukat a közös emberi(es)ségünk érdekében.

Agnès Callamard, főtítkár

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

GLOBÁLIS ÁTTEKINTÉS ÉS REGIONÁLIS ÖSSZEFOGLALÓK

GLOBÁLIS ELEMZÉS

Az emberi jogok megsértésének mintázatai 2023-ban széles körben terjedtek el. Az államok és a fegyveres csoportok egyre több fegyveres konfliktusban követtek el gyakran jogellenes támadásokat és gyilkosságokat. A hatóságok világszerte elnyomták a másként gondolkodókat a véleménynyilvánítás, az egyesülés és a békés gyülekezés szabadságának korlátozásával, a tüntetőkkel szembeni szükségtelen és aránytalan erőszak alkalmazásával, a jogvédők, politikai ellenfelek és aktivistáknak az önkényes letartóztatásával és fogvatartásával, valamint esetenként kínzásával és más módon történő bántalmazásával. Sok állam nem hozott intézkedéseket az emberek élelemhez, egészséghez, oktatáshoz és egészséges környezethez való jogainak érvényesítése érdekében, elhanyagolva a gazdasági igazságtalanságokat és a klímaválságot. A kormányok gyakran bántalmazó és rasszista módon bántak a menekültekkel és a migránsokkal. A nők, az LMBTI emberek, az őslakosok és a faji vagy vallási közösségek mélyen gyökerező diszkriminációja marginalizálta ezeket a csoportokat, és aránytalanul nagy mértékben váltak erőszak, illetve a gazdasági és szociális jogok megsértésének áldozataivá. A multinacionális vállalatok is szerepet játszottak a jogsértések némelyikében. A regionális áttekintések részletezik ezeket a tendenciákat. Ez a globális elemzés négy olyan kérdésre összpontosít, amelyek világszinten rávilágítanak a kedvezőtlen tendenciákra: a civilek feláldozhatóként való kezelése a fegyveres konfliktusokban; a nemek közötti egyenlőség visszaszorulása; a gazdasági válságok, a klímaválság és a környezetpusztulás aránytalan hatása a leginkább marginalizált közösségekre; valamint az új és meglévő technológiák, köztük a generatív mesterséges intelligencia (MI) jelentette fenyegetések. Az Amnesty International szerint ezek az emberi jogok szempontjából kritikus kihívásokat jelentenek az egész világon 2024-ben és azon túl is. Az államoknak összehangoltan kell fellépniük ezek kezelése érdekében, és meg kell akadályozniuk a további konfliktusok és válságok kialakulását vagy elmélyülését.

A CIVILEKEL VALÓ BÁNÁSMÓD FEGYVERES KONFLIKTUSBAN

Az államok és a fegyveres csoportok feláldozhatóként kezelik a civileket a fegyveres konfliktusokban, amelyek közül néhány részben faji és etnikai megkülönböztetésben gyökerezik. A jelenlegi nemzetközi rendszer általában képtelen volt azonnali és hatékony lépéseket tenni a védelmük érdekében, mivel időnként a rasszista kettős mérce és a befolyásos államok közötti rivalizálás akadályozta őket ebben.

A NEMZETKÖZI HUMANITÁRIUS JOG MEGSÉRTÉSE

A nemzetközi humanitárius jog, más néven a háborús törvények megsértése pusztító következményekkel járt a civilek számára. Számos konfliktusban a kormányerők nagy hatótávolságú szárazföldi és légi csapásokra támaszkodtak, amelyek során a lakott területeket is nagy kiterjedésben érintő fegyvereket használtak. Ez jelentősen hozzájárult a polgári lakosság tömeges áldozataihoz, valamint az otthonok és a civil infrastruktúra nagymértékű pusztulásához.

A konfliktusokban részt vevő felek úgy viselkedtek, mintha a nemzetközi humanitárius jog szabályainak tiszteletben tartása opcionális lenne. Oroszország Ukrajna elleni agresszióját folyamatos háborús bűncselekmények jellemezték; az orosz erők válogatás nélkül támadtak lakott területeket és a civil energia- és gabonaexport-infrastruktúrát, megkínózták vagy más módon bántalmazták a hadifoglyokat, és hatalmas környezetszennyezést okoztak olyan

cselekményekkel, mint a kahovkai gát nyilvánvalóan szándékos lerombolása. A mianmari hadsereg és a hozzá kapcsolódó milíciák célzott támadásokat hajtottak végre civilek ellen, valamint válogatás nélküli támadásokat, amelyek 2023-ban több mint 1000 civil halálát okozták. Az orosz és a mianmari kormány nem reagált a kirívó jogsértésekről szóló jelentésekre, és nem tett semmit azok kivizsgálására sem. Mindkét ország pénzügyi és katonai támogatást kapott Kínától.

Szudánban egyik hadviselő fél, a Szudáni Fegyveres Erők és a Gyors Támogató Erők, sem törődtek a nemzetközi humanitárius joggal, és célzott támadásokat hajtottak végre, amelyek során civilek haltak és sérültek meg, és robbanófegyvereket vetettek be sűrűn lakott városrészekben. A harcok 2023. áprilisi kitörése és az év vége között több mint 12 000 ember vesztette életét, több mint 5,8 millióan kényszerültek elhagyni az otthonaikat, és mintegy 1,4 millióan menekültek el az országból.

Az izraeli hatóságok igyekeztek a Gáza ellen végrehajtott támadásaikat úgy beállítani, mintha azok megfelelnek a nemzetközi humanitárius jog előírásainak, a valóságban azonban nem törődtek annak az alapvető normáival sem. Figyelmen kívül hagyták a különbségtétel és az arányosság elvét, elfogadva civil áldozatok hatalmas számát és a polgári objektumok tömeges megsemmisítését. 2023 végére könyörtelen bombázásaik és szárazföldi offenzívájuk a gázai egészségügyi minisztérium szerint 21 600 palesztint öltek meg, akiknek egyharmada gyermek volt. A háborús bűncselekményekre utaló bizonyítékok egyre gyűltek, ahogy az izraeli erők zsúfolt menekülttáborokat és lakóépületeket bombáztak, többször egész családokat ölte meg, és kórházakat, az ENSZ által működtetett iskolákat, pékségeket és más létfontosságú infrastruktúrát semmisítettek meg. A Gázai övezet északi részének kiürítési parancsát hatékony figyelmeztetésként és óvintézkedésként fogalmazták meg, de a gyakorlatban közel 1,9 millió palesztint (a 2,3 milliós Gázai övezet teljes lakosságának 83%-át) erőszakkal kitelepítettek otthonából, és a Gázai övezet folyamatos illegális blokádjának részeként szándékosan megtagadták tőlük a humanitárius segítséget. Ezek és más tényezők, beleértve a palesztinok elleni rasszista és dehumanizáló retorika erősödését egyes izraeli kormánytisztviselők részéről, a népiártás figyelmeztető jelei voltak.

Eközben a Hamász és más palesztin fegyveres csoportok a 2023. október 7-én végrehajtott támadásukat a Gázai övezet és Ciszjordánia hosszú ideje tartó katonai megszállásával szembeni ellenállással indokolták. Azonban az izraeli civilek szándékos meggyilkolása, 245 ember túsul ejtése és Izraelre válogatás nélkül kilőtt rakéták - más bűncselekmények mellett - nemzetközi humanitárius jog megsértései és háborús bűncselekmények.

A gázai pusztítás és szenvedés mértéke ellenére az Egyesült Államok és számos európai állam is nyilvánosan támogatta Izrael megközelítését. Néhány állam, elsősorban az USA továbbra is olyan fegyverekkel látta el Izraelt, amelyeket az emberi jogok megsértésére használtak. Tekintettel az Oroszország és a Hamász által elkövetett háborús bűnökkel kapcsolatos jogos tiltakozásaikra, ezek az államok durva kettős mércét alkalmaztak, aláásva a nemzetközi humanitárius jog és a polgári lakosság védelmének tiszteletben tartását. A Dél-afrikai Köztársaság a Nemzetközi Bírósághoz fordult az 1948-as népiártásról szóló egyezmény megsértésének gyanúja miatt.

A kormányerők és fegyveres csoportok 2023-ban is figyelmen kívül hagyták a nemzetközi humanitárius jog előírásait az afganisztáni, burkina fasói, kameruni, közép-afrikai köztársasági, kongói demokratikus köztársasági, etiópai, líbiai, mali, nigériai, nigériai, szomáliai, dél-szudáni, szíriai és jemeni fegyveres konfliktusokban. A válogatás nélküli és egyéb jogellenes támadások, amelyek közül néhány háborús bűncselekménynek minősült, a polgári lakosságot sújtották.

A nemi alapú erőszak kulcsfontosságú jellemzője volt a konfliktusok némelyikének. Az eritreai Védelmi Erők katonái legalább 15 nőt raboltak el és tartottak fogva közel három hónapon át egy katonai táborban Etiópia Tigré régiójában, ahol többször megerőszakolták őket.

Csak a KDK Észak-Kivu tartományában több mint 38 000 szexuális erőszakos esetet jelentettek az első negyedévben.

A kormányok otthon elfojtották a katonai akciókat és azok civilekre gyakorolt hatását bíráló hangokat. Oroszország 2023-ban új szintre emelte a háborús cenzúráját. A jogvédőket, újságírókat és aktivistákat támadások érték. A nőjogok védelmezői különösen nagy kihívásokkal szembesültek.¹

FAJI ÉS ETNIKAI MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

A rasszizmus állt a fegyveres konfliktusok némelyikének és az azokra adott válaszoknak a középpontjában.

Az Izraelben és a megszállt palesztin területeken kialakult konfliktus mély gyökerei részben a faji megkülönböztetés szélsőséges formájában - Izrael palesztinokkal szembeni apartheid rendszerében - rejlenek, amelynek révén Izrael elnyomja és uralja a palesztinokat az elkülönítés és ellenőrzés, a föld és tulajdon elvonása, valamint a gazdasági és szociális jogok megtagadása révén. Az etnikai alapon történő megkülönböztetés jellemzi a fegyveres konfliktusokat Etiópiában, Mianmarban és Szudánban is.

A faji megkülönböztetés a konfliktusokra adott válaszokban is megnyilvánult. A kettős mérce nemcsak az USA és számos európai állam retorikájában és politikájában volt nyilvánvaló az izraeli és a megszállt palesztin területeken zajló konfliktussal kapcsolatban, hanem annak következményeiben is. Számos kormány jogellenesen korlátozta a palesztin civilekkel szolidaritást vállaló tüntetéseket. Ausztria, Franciaország, Németország, Ausztria, Lengyelország, Magyarország, Lengyelország és Svájc a közrendet vagy a nemzetbiztonságot fenyegető homályos veszélyekre, illetve egyes esetekben rasszista sztereotípiákra hivatkozva előzetesen betiltották az ilyen gyűléseket. Újságírók és a politikusok is gyakran használtak olyan retorikát, amely dehumanizálta a palesztinokat, rasszista diskurzusokat terjesztett, és a muszlimokat összemosta a terroristákkal az Egyesült Államokban, Nyugat-Európában és máshol.

Európában és az Egyesült Államokban is megnőtt az antiszemita és muszlimellenes gyűlölet-bűncselekmények száma. Aggasztóan megnőtt a palesztin és a zsidó közösségek elleni uszítás és egyéb káros tartalmak online közzététele is. A palesztinok és a palesztin jogok szószólói által közzétett tartalmakat a jelentések szerint a különböző közösségi médiaplatformok potenciálisan diszkriminatív tartalmi moderációnak vetették alá.²

A 2023 októberében Etiópiáról kiadott Amnesty kutatás bemutatta, hogy a Meta Facebook platformján az uszítás megfékezésének elmulasztása hozzájárult a tigrék elleni gyilkosságokhoz és más súlyos emberi jogi visszaélésekhez.³

A rasszizmus a fegyveres konfliktusok és más válságok elől menekülőkkel szembeni bánásmódban is megmutatkozott. Az Európai Unió (EU), más európai államok és az USA által elfogadott vagy fenntartott migrációs és externalizációs politikák veszélyes utazásokra kényszerítették a menekülő embereket. Ez ellentétben áll a biztonságot kereső ukránokkal szembeni általában pozitív bánásmóddal. Pozitív fejlemény, hogy Dánia, Finnország és Svédország 2023 májusában lépéseket tett annak érdekében, hogy az afgán nők és lányok prima facie nemzetközi védelmet kapjanak. Általánosságban azonban az európai országok nem biztosítottak biztonságos útvonalakat az afgánok és más, konfliktusok és súlyos jogsértések elől menekülő emberek védelmére.

NEMZETKÖZI RENDSZER

A multilaterális intézmények gyakran nem tudtak vagy nem akartak nyomást gyakorolni a fegyveres konfliktusokban részt vevő felekre, hogy betartsák a nemzetközi humanitárius jogi előírásokat. Miközben az erőforrások szűkössége is szerepet játszott, az intézményeken belül

számos szereplő nem mutatott bátorságot vagy nem alkalmazta következetesen a saját elveit. Legrosszabb esetben a tagok cinikus és önző játszadozásairól tettek tanúbizonyságot.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem tudott hatékonyan fellépni a nagyobb konfliktusokkal szemben. Az Egyesült Államok vétőjogát kihasználva többször is megakadályozta, hogy a BT tűzszünetre szólítson fel Gázában.⁴ A benualság azonban olyan kérdésekre is kiterjedt, amelyekben korábban közös álláspontot képviseltek. A Tanács 2023 júliusában nem hagyta jóvá a Szíriába irányuló humanitárius szállítmányok határon átnyúló mechanizmusának újbóli engedélyezését. A gyermekekkel és fegyveres konfliktusokkal foglalkozó munkacsoportja képtelen volt konszenzusra jutni az afganisztáni, mianmari, szómáliai és szíriai gyermekek elleni súlyos jogsértésekről, annak ellenére, hogy már több mint egy éve, egyes esetekben pedig két vagy több éve tárgyaltak ezekről.

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa következetlenül kezelte a fegyveres konfliktusok következményeit. A Tanács 2023-ban emberi jogi monitoring mechanizmust hozott létre Szudánnal kapcsolatban, és kiterjesztette az emberi jogi jelentéstételt Oroszországra. Nem sikerült azonban kulcsfontosságú mandátumokat kiterjeszteni: ezek közé tartozott az Emberi Jogi Szakértők Nemzetközi Bizottsága Etiópiával kapcsolatban annak ellenére, hogy az ottani konfliktus akár 600 000 civil halálát is okozhatta, és a Bizottság figyelmeztetett a "további atrocitások akut veszélyére". Ide tartozott a Líbiával foglalkozó tényfeltáró misszió is, annak ellenére, hogy annak következtetése szerint büntetlenül folytatódtak az országban a súlyos jogsértések. Egyes államok aktívan elleneztek e létfontosságú mandátumok meghosszabbítását, és azok az államok, amelyek korábban támogatták létrehozásukat, a többiek ellenállása miatt felhagytak annak támogatásával.

Voltak arra utaló jelek, hogy az ENSZ hajlandó foglalkozni az autonóm fegyverrendszerek szabályozatlan fejlesztése által jelentett szörnyű következményekkel, amelyek az életről és halálról való döntést a mesterséges intelligencia által vezérelt algoritmusokra bízják. Az ENSZ Közgyűlése 2023 decemberében széles körű támogatást élvező határozatot fogadott el, amelyben hangsúlyozta, hogy sürgősen foglalkozni kell ezzel a kérdéssel. Az ENSZ főtitkára és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága felszólította az államokat, hogy 2026-ig kössenek jogilag kötelező érvényű szerződést az autonóm fegyverrendszerekről.

A fegyveres konfliktusok során elkövetett bűncselekményekért való felelősségre vonás általában megfoghatatlan maradt, és a Nemzetközi Büntetőbíróság (NBB) ügyési hivatala egyre inkább kettős mércét és szelektivitást tanúsított az általa vizsgált helyzetek kezelése során. A hivatal lezárta a vizsgálatokat Kenyában és Ugandában, és nem indított meg egy korábban bejelentett vizsgálatot Nigériában. Az NBB nyomozása azonban számos olyan helyzetben folytatódott, amelyekkel kapcsolatban az Amnesty International bűncselekmények elkövetését dokumentálta. Elfogatóparancsot adtak ki Vlagyimir Putyin orosz elnök és Maria Lvova-Belova gyermekjogi biztos ellen háborús bűncselekmények miatt, és az NBB valamennyi tagállamát kötelezték a letartóztatásukra és átadásukra, amint azt a dél-afrikai legfelsőbb bíróság is megerősítette. Az NBB ügyésze késve kiadott nyilatkozata megerősítette, hogy a palesztinai helyzettel kapcsolatos, folyamatban lévő NBB-vizsgálat kiterjed az Izraelben és a megszállt palesztin területeken október 7-én és azt követően elkövetett cselekményekre.

Emellett a népirtás, az emberiség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények és más nemzetközi bűncselekmények nyomozása és büntetőeljárás alá vonása terén folytatott nemzetközi együttműködésről szóló ljubljanai-hágai egyezmény (kölcsönös bűnügyi jogsegély egyezmény) 2023 májusában történő elfogadása lehetőséget teremt a nemzetközi jog szerinti bűncselekmények áldozatai számára, hogy nemzeti bíróságokon keresztül szolgáttassanak számukra igazságot.⁵

Minden ENSZ tagállamnak lépéseket kell tennie az ENSZ Biztonsági Tanácsának reformja érdekében, hogy az állandó tagok ne használhassák ellenőrizetlenül vétőjukat. Alá kell írniuk és fenntartások nélkül ratifikálniuk kell a kölcsönös jogsegély egyezményt. Foglalkozniuk kell

a konfliktusok kiváltó okaival, beleértve a faji és etnikai hátrányos megkülönböztetést, illetve biztosítaniuk kell a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartását a fegyveres konfliktusokban, beleértve a polgári lakosság védelmét. Meg kell erősíteniük a megelőző szerepet játszó ENSZ intézményeket, beleértve az ENSZ Emberi Jogi Tanácsát, a különleges jelentéstevők rendszerét, valamint a nemzetközi jog szerinti bűncselekmények kivizsgálásával, jelentésével és a bizonyítékok megőrzésével foglalkozó szerveket.

A NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG VISSZASZORULÁSA

Az egyes országokban elért haladás ellenére a nők, lányok és LGBTI emberek jogai ellen irányuló visszahatás felerősödött. Számos kormány aláásta a szexuális és reprodukív jogokat, valamint az LGBTI jogokat és elmulasztott érdemben foglalkozni a nemi alapú erőszakkal.

DISZKRIMINÁCIÓ ÉS SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV JOGOK

Az elmúlt években a női jogvédők és a civil szervezetek előmozdították a nők jogainak, valamint a szexuális és reprodukív jogoknak a tiszteletben tartását. Ezeket az eredményeket azonban aláássák. Az UN Women arra figyelmeztetett, hogy a nemek közötti egyenlőtlenségek súlyosbodnak.

Egyes kormányok tovább erősítették a nőkket és lányokkal szembeni diszkriminációt. Afganisztánban a hatóságok megtiltották az általános iskolán túli oktatást, az ENSZ irodákban és a civil szervezetekben való munkát, valamint a legtöbb közhivatalban való foglalkoztatást. Iránban a hatóságok fokozták a kendo viselésének kikényszerítésére irányuló kemény fellépést. A nők mindkét országban brutális állami megtorlásokkal szembesültek, ha élték jogaikkal vagy követelték azokat. Franciaországban 2023-ban a hatóságok szigorították a vallási viseletnek minősülő ruházatra vonatkozó korlátozásokat az iskolákban és a sportban, ezzel hátrányosan megkülönböztetve a muszlim nőket és lányokat.

Néhány országban előrelépés történt a szexuális és reprodukív jogok terén 2023-ban. Hondurásban a kormány véget vetett a sürgősségi fogamzásgátló tabletta 14 éve tartó tilalmának, az abortusz azonban továbbra is tilos maradt. Mexikóban a Legfelsőbb Bíróság alkotmányellenesnek nyilvánította az abortusz kriminalizálását. Finnországban és Spanyolországban megkönnyítették az abortuszhoz való hozzáférést.

Más országokban azonban a hatóságok aláásták a szexuális és reprodukív jogokat, beleértve az abortuszhoz való hozzáférést is. Az Egyesült Államokban az abortusz teljes vagy rendkívül korlátozott kivételekkel történő betiltása 15 államban aránytalanul nagy mértékben érintette a fekete és más marginalizált nőket. Lengyelországban 2023-ban legalább egy nő meghalt annak következtében, hogy megtagadták tőle az abortuszt. Az olyan közösségi médiaplatformok, mint a Facebook, az Instagram és a TikTok elhallgattak alapvető reprodukív jogi információkat az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának 2022-es döntését követően, amely megszüntette az abortuszhoz való jog szövetségi szintű védelmét. Az abortuszjogok védelmezői, köztük az aktivisták és az egészségügyi dolgozók, megbélyegzésnek, fizikai és verbális támadásoknak, megfélemlítésnek és fenyegetéseknek vannak kitéve, valamint jogellenes büntetőeljárások, nyomozások és letartóztatások révén kriminalizálják őket.⁶

NEMI ALAPÚ ERŐSZAK

A női jogvédők küzdelme az elmúlt években a nők és lányok elleni erőszak megelőzését célzó intézkedések bevezetéséhez vezetett. Ennek ellenére a nők és lányok elleni erőszak továbbra is riasztó mértékű.

A nemi alapú erőszak - beleértve a szexuális és családon belüli erőszakot is - megelőzésére és leküzdésére irányuló jogi védelmet 2023-ban megerősítették többek között Japánban, Észak-Macedóniában, Svájcban és Üzbegisztánban is. A hatóságok azonban világszerte szisztematikusan elmulasztották kezelni a nemi alapú erőszak berögzült formáit és az elkövetők

büntetlenséget, valamint elhanyagolták a túlélők hosszú távú szükségleteit. Mexikóban 2023-ban naponta átlagosan kilenc nőt gyilkoltak meg. Olyan országokban, mint Algéria és Tunézia, a nőket "becsületgyilkosságoknak" vetették alá. A káros gyakorlatok pusztító hatásait jól példázta, hogy 2023-ban meghalt egy 16 éves lány Nigerben, aki azért vetett véget életének, hogy megmeneküljön egy kényszerházasságtól, és egy kétéves lány, akit Sierra Leonében nemi szerv megcsönkítésnek vetettek alá.

AZ LMBTI EMBEREK JOGAI

Néhány országban korlátozott előrelépés történt az LMBTI emberek jogainak védelmének területén, de sok helyen fokozódtak az ellenük irányuló támadások.

2023-ban több országban is pozitív változások történtek a jogi vagy gyakorlati területen. Mexikóban mind a 32 államban engedélyezték az azonos neműek házasságát. Lettorszában a hatóságok elismerték az élettársi kapcsolatokat. Tajvanon a hatóságok elismerték a legtöbb, különböző országból származó azonos nemű pár házasságkötési jogát. Namíbia legfelsőbb bírósága úgy döntött, hogy a namíbiai állampolgárok házastársai az országon kívül kötött azonos neműek házassága alapján is legalizálhatják bevándorlási státuszukat. Finnországban, Németországban és Spanyolországban a hatóságok megkönnyítették a nemi jogi elismerését.

Ugyanakkor világszerte 62 országban vannak még olyan törvények, amelyek büntetik az azonos neműek közötti szexuális kapcsolatot, ezek közül soknak az eredete a gyarmatosításra vezethető vissza.⁷ 2023-ban az LMBTI jogok csorbítására irányuló jogi lépések vagy javaslatok új hulláma indult meg. Ugandában egy új törvény bevezette a halálbüntetést a "súlyos homoszexualitás" bűncselekményére. Ghánában a parlament elfogadott egy "melegellenes" törvényjavaslatot. Oroszország új transzfób törvényt fogadott el, Bulgária megszüntette a transzneműek számára a nemi jogi elismerését, az Egyesült Királyság pedig megakadályozta a skót nemi hovatartozás elismeréséről szóló reformtörvényt. Indiában a Legfelsőbb Bíróság elutasította az azonos neműek házasságának jogi elismerését.

Számos régióban letartóztattak és büntetőeljárást indítottak a szexuális és nemi kisebbségekhez tartozók ellen, és korlátozták az LMBTI jogokat védő szervezeteket. 2023-ban többeket letartóztattak, sőt egyes esetekben be is börtönöztek olyan rendelkezések alapján, amelyek bűncselekménnyé nyilvánítják az azonos neműek közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot, ez történt Burundiban, Egyiptomban, Líbiában és Tunéziában, vagy meleg esküvők illetve bulik szervezése miatt Nigériában. Kínában egy LMBTI szervezet kénytelen volt bezárni a kormány folyamatos támadásai miatt. Oroszország gyakorlatilag betiltott minden nyilvános, LMBTI jogokkal kapcsolatos tevékenységet azzal, hogy "szélsőségesnek" bélyegezte a "nemzetközi LMBT mozgalmat".

Az LMBTI emberek elleni erőszakos bűncselekmények számos régióban továbbra is rendszeresek, és büntetlenül maradnak. Guatemalában, ahol az azonos neműek házassága továbbra is illegális, legalább 34 embert öltek meg szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt. Libanonban a hatóságok erőszakra uszítottak az LMBTI emberek ellen. Irakban a hatóságok utasították a médiát, hogy a "homoszexualitás" kifejezést a "szexuális deviancia" kifejezéssel helyettesítsék.

Minden kormánynak támogatnia kell a nemek közötti egyenlőséget és az ahhoz kapcsolódó mozgalmakat a nőkkel szembeni megkülönböztetés leküzdése és a szexuális és reprodukív jogok megerősítése érdekében. Prioritásként kell kezelniük a nemi alapú erőszak elleni küzdelmet és a túlélők hosszú távú szükségleteinek kielégítését célzó programokat. Hatályon kívül kell helyezniük az LMBTI embereket hátrányosan megkülönböztető szabályokat és intézkedéseket.

A GAZDASÁGI VÁLSÁGOK ÉS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS HATÁSA

A gazdasági válságok, a klímaválság és a környezetszennyezés aránytalanul nagy mértékben érintette a marginalizált közösségeket. Az e közösségek jogaiért dolgozók szintén az állami elnyomás célpontjaivá váltak.

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

A konfliktusok, az éghajlatváltozás és a Covid-19 világjárvány utóhatásai számos gazdasági válságot okoztak. Egy olyan környezetben, ahol 4,1 milliárd emberre az egészségügyi ellátáson kívül semmilyen szociális védelem nem terjed ki, ezek a válságok súlyos következményekkel jártak, beleértve a nagyfokú élelmiszer- és üzemanyagellátási bizonytalanságot. Komolyan veszélyeztetik a fenntartható fejlődési célok teljesülését is, amelyek 2023-ban értek feltávhoz. Az ENSZ főtitkárának 2023. áprilisi jelentéséből kiderült, hogy "az adatokkal rendelkező mintegy 140 célnek csak mintegy 12%-a halad megfelelően". Ennek eredményeként a jelenlegi tendenciák alapján 2030-ban 575 millió ember fog mélyszegénységben élni, annak ellenére, hogy a cél a szegénység teljes felszámolása lenne.

A gazdasági sokkok elmélyítették a nemzeti eladósodottságot azokban az országokban, amelyek már eleve adósságválsággal küzdöttek. A Világbank 2023 decemberi jelentése szerint a világ alacsony jövedelmű országainak mintegy 60%-a adósságválságban van vagy nagymértékben veszélyeztetett. Többen közülük sokkal többet költöttek a növekvő adósságaik törlesztésre, mint az emberi jogi kötelezettségeik teljesítésére. A súlyos adósságválságban lévő országok közé tartozott Egyiptom, Etiópia, Ghána, Kenya, Pakisztán, Srí Lanka, Tunézia, Ukrajna és Zambia.

Miközben az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete arról számolt be, hogy a 2022-es csúcshoz képest némileg csökkentek a globális élelmiszerárak, az árak az Ukrajna 2022 februári teljes körű orosz invázióját megelőző időszakhoz képest nagyon magasak maradtak, és sok piacon tovább emelkedtek. A becslések szerint 2023 különböző pontjain Sierra Leone lakosságának 78%-a, Dél-Szudán lakosságának pedig 46%-a nagyfokú élelmiszerhiányt tapasztalt, Szomáliában pedig 5 millió ember élelmiszerválsággal küzdött. December közepén a WHO szerint a Gázai övezetben az emberek 93%-a éhezett, így az egyébként gyógyítható betegségek miatt veszélyeztetettek, különösen a terhes és szoptató nők vannak kitéve ennek a veszélynek.

Egyes országok lépéseket tettek a globális adóügyi és egyéb gazdasági mechanizmusok megváltoztatására annak érdekében, hogy jobban támogassák a gazdasági és szociális jogok megvalósulását. Ennek részeként előrelépés történt az igazságosabb adózás globális rendszerének létrehozása felé, amely segíthetne az alacsonyabb jövedelmű országok számára forrásokat mozgósítani. Az ENSZ Közgyűlése határozatot fogadott el, amelyben kétlépcsős folyamatot szorgalmazott a hatékony és inkluzív nemzetközi adóügyi együttműködésről szóló ENSZ keretegyezmény megtárgyalására. A határozatot Nigéria javasolta és elsőprő többséggel támogatták, annak ellenére, hogy a magasabb jövedelmű államok jelentős része, köztük az EU tagállamok, Japán, az Egyesült Királyság és az USA is ellenezte.⁸

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

A szélsőséges időjárási jelenségek és a lassan kialakuló válságok, amelyek az éghajlatváltozás miatt valószínűbbé és intenzívebbé váltak, minden jövedelmi szintű országot érintettek, de aránytalanul nagy mértékben az alacsonyabb bevételűeket. A kormányok és a vállalati szereplők nem tudták ezeket megfelelően kezelni, illetve nem tudták megakadályozni az akut környezetromlást.

A kormányok, különösen azok a nagy kibocsátó országok, amelyeknek a közös, de differenciált felelősség elve alapján fokozott kötelezettségekkel kellene vállalniuk, eddig túl

keveset tettek a fosszilis tüzelőanyagok kivonása és a klímaválság egyéb okainak csökkentése érdekében. Sokan folytatták a fosszilis tüzelőanyag-infrastruktúra bővítését, többek között állami finanszírozással.

Az Egyesült Arab Emírségek kiválasztása a legutóbbi éghajlat-változási konferencia, a COP28 házigazdájaként nem utolsósorban azért bizonyult ellentmondásosnak, mert az állami tulajdonú Abu Dhabi Nemzeti Olajtársaság, amelynek élén a COP28 elnöke áll, bejelentette, hogy agresszívan bővíteni kívánja fosszilis tüzelőanyag-kitermelését. A fosszilis energiahordozókról való "átállásról" szóló megállapodás volt az első alkalom, hogy azokat egy COP határozatban megemlítték. A megállapodás azonban messze elmaradt a szükséges mértéktől, és olyan kiskapukat hagyott, amelyek lehetővé teszik a fosszilis tüzelőanyag-termelők és az államok számára, hogy a szokásos módon folytassák a tevékenységüket.⁹ Eközben a COP28-on felajánlott 700 millió dollár alig volt elég a veszteség- és káralap létrehozására és beindítására, amely az alacsonyabb jövedelmű országok katasztrofális időjárás eseményeinek és a klímaválság által sújtott közösségek megsegítésére hivatott.¹⁰

Pozitív fejleményeként több nemzeti és regionális bíróság, köztük a ciprusi és írországi bíróság, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága is elismerte a csoportok és egyének jogát arra, hogy keresetet nyújtsanak be arra vonatkozóan, hogy a kormányok nem tettek megfelelő intézkedéseket a klímaválság és a környezet védelme érdekében. Ezek a perek alkalmasak arra, hogy a kormányokat és a fosszilis tüzelőanyagokkal foglalkozó vállalatokat felelősségre vonják a konkrét károkért, és megalapozzák a további eljárásokat. Eközben 2023 márciusában az ENSZ Közgyűlése támogatta Vanuatum és más csendes-óceáni szigetországokat azzal, hogy felkérte a Nemzetközi Bíróságot, hogy adjon ki véleményt az államok éghajlatváltozással kapcsolatos kötelezettségeiről és felelősségéről.¹¹

A MARGINALIZÁLT EMBEREKRE GYAKOROLT ARÁNYTALAN HATÁS

A kiszolgáltatott csoportok, beleértve az őslakos népeket és az interszekcionális diszkriminációt tapasztalókat, aránytalanul nagy mértékben szenvedték el a gazdasági válságokkal, az éghajlatváltozással és a környezetromlással összefüggő károkat.

Ez az aránytalan kár több tényezőnek tulajdonítható, beleértve a jelenlegi és múltbeli strukturális és közvetlen megkülönböztetés kumulatív hatását. Ennek következtében a világ országaiban a marginalizált közösségek néha nem engedhetik meg maguknak a gyógyszereket és más alapvető dolgokat, beleértve az ivóvizet, az elegendő ételmet és az áramot, illetve nem jutnak hozzá ezekhez.

A Mianmart 2023 májusában sújtó Mocha ciklon halálos áldozatainak magas száma az etnikai rohingyák körében nagyrészt azoknak a szörnyű körülményeknek tudható be, amelyek között a 2012-es erőszakos kitelepítésük óta élnek. A szegénységben élők és az informális szektorban dolgozók egészségét különösen károsították az éghajlatváltozás okozta perzselő hőhullámok Pakisztánban. Az őslakos népeket és más marginalizált csoportokat rendkívüli módon érintette a nagyszabású kitermelési projektekhez kapcsolódó környezetromlás többek között Amerikában és Ázsiában.

EMBERI JOGI AKTIVISTÁK

A gazdasági válságok, az éghajlatváltozás és a környezetromlás által hátrányosan érintettek jogaiért kampányoló emberi jogi aktivisták továbbra is a kormányok és a nem állami szereplők célpontjai.

Egyiptomtól Dél-Koreáig számos országban kerültek célkeresztbe olyan szakszervezetek, amelyek a gazdasági válság hatásaival szembesülő munkavállalók védelmében kampányoltak, illetve azok, amelyek kritizálták a kormányok által a gazdasági válság kezelését. Nyugat- és Közép-Afrikában az erőforrások jelentős elszívását jelentő korrupció ellen küzdő emberi jogi aktivistákat megfenyegették, bebörtönözték vagy megölték.¹²

Ők azok közé a nagyszámú emberi jogi aktivisták közé tartoznak, akiket üldöztek, megfélemlítettek vagy akár meg is öltek a másként gondolkodók elnyomásának szélesebb körű mintái között. A hondurasi Guapinol közösségből három embert öltek meg 2023-ban. Egy bányavállalat ellen kampányoltak, hogy megvédjék a folyót, amelytől a megélhetésük függ. Az emberi jogok védelmezői is azok közé tartoznak, akiket a véleménynyilvánítási vagy egyesülési szabadságot korlátozó új törvények vagy rendeletek érintettek, amelyek 2023-ban léptek hatályba többek között Bangladesben, Kínában, Kubában, Magyarországon, Indiában, Jordániában, Pakisztánban, Pápua Új-Guineában, Szingapúrban és az Egyesült Királyságban.

Az őslakos népek, az éghajlati igazságságosság aktivistái és a környezetvédelmi emberi jogok védelmezői tömeges letartóztatásokkal és büntetőeljárásokkal szembesültek, amikor békés polgári engedetlenségi akciókat hajtottak végre. Tiltakozáskor sok más aktivistához hasonlóan őket is kriminalizálták, vagy túlzott vagy szükségtelen erőszakkal léptek fel ellenük. A tüntetők elleni kintikus és más típusú lövedékek bevetése világszerte több ezer sérüléshez, köztük maradandó fogyatékosághoz és több halálesethez vezetett.¹³ A rendőrség folyamatos militarizálása tovább fokozza ezt a kockázatot. A kevésbé halálos fegyverek jelentős gyártói felelőtlenül szállították azokat a biztonsági erőknek, amelyekről köztudott, hogy jogtalanul használják őket.¹⁴ Ezért fontos, hogy egyre nagyobb lendületet kap egy jogilag kötelező érvényű szerződés, amely a bűnüldözési felszerelések kereskedelmének ellenőrzésére irányul. 2023-ban az ENSZ emberi jogi főbiztosa, az ENSZ békés gyűlekezési és egyesülési szabadsággal foglalkozó különmegbízottja és az ENSZ kínzás elleni küzdelemmel foglalkozó különmegbízottja egyaránt támogatásáról biztosította a kínzásmentes kereskedelemről szóló szerződést.

A kormányoknak és a nemzetközi pénzügyi intézményeknek adósságkönyvitést kell végrehajtaniuk, beleértve az adósságok elengedését azon országok esetében, amelyek a magas adósságtörlesztés miatt nem tudják teljesíteni emberi jogi kötelezettségeiket. Olyan egyetemes szociális programokba kell fektetniük, amelyek mindenki számára biztosítják a szociális biztonsághoz való jogot, és együtt kell működniük egy javasolt globális szociális védelmi alap létrehozásán, amely az alacsonyabb jövedelmű országokat támogatja.¹⁵ A kormányoknak együtt kell működniük egy ENSZ adóegyezmény létrehozásában. Kötelezettséget kell vállalniuk a fosszilis tüzelőanyagok teljes, gyors és méltányos kivezetésére egy szélesebb körű energiaátalakítási csomag részeként. Az ENSZ kínzásmentes kereskedelmi egyezményének létrehozásán kell munkálkodniuk. Garantálniuk kell az emberi jogok védelmezőinek védelmét.

AZ ÚJ ÉS A MEGLÉVŐ TECHNOLÓGIÁK FENYEGETÉSEI

A generatív mesterséges intelligencia megjelenése az elmúlt hónapokban a címlapokra került, rávilágítva arra, hogy ezek és a meglévő technológiák milyen veszélyeket jelentenek az emberi jogokra, különösen a társadalom legelesettebb tagjaira nézve. Az államok nem tettek elegendő lépéseket a kémprogramok globális kereskedelmének, vagy a legnagyobb technológiai vállalatok, az úgynevezett Big Tech megfigyelésen alapuló üzleti modelljének megfékezésére.

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA KOCKÁZATAI

A szövegek szintézisére és generálására képes ChatGPT-4 2023-as elindítása felhívta a figyelmet arra, hogy a generatív mesterséges intelligencia hogyan fogja átalakítani az emberek munkáját, a kormányzati szolgáltatásokhoz való hozzáférést és általában az internetes platformokkal kapcsolatos tapasztalataikat. Mint minden új technológia, a generatív mesterséges intelligencia is lehetőségeket teremthet, de megfelelő és hatékony szabályozás nélkül súlyosbíthatja az emberi jogokat érintő kockázatokat olyan területeken, mint a jóléthez, az oktatáshoz és a foglalkoztatáshoz való hozzáférés, a munkajogok, a magánélet védelme és az online biztonság. A kockázatok közé tartozik a faji és egyéb egyenlőtlenségek megerősödése, a fokozott megfigyelés és a gyűlöletkeltő online tartalmak felerősödése.¹⁶

A meglévő mesterséges intelligencia-rendszerek - más technológiák mellett - már eddig is fokozták az egyenlőtlenséget és ártottak a marginalizált közösségeknek olyan területeken, mint az állami szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a rendfenntartás, a biztonság és a migráció.¹⁷ Szerbiában a Világbank által finanszírozott új, félautomata szociális ellátórendszer azt eredményezte, hogy valószínűleg több ezer ember, elsősorban romák és fogyatékkal élők veszítették el a létfontosságú szociális támogatásokhoz való hozzáférést. Az arcfelismerő technológia izraeli alkalmazása a megszállt palesztin területeken megerősítette a mozgásszabadság korlátozását és hozzájárult az apartheid rendszer fenntartásához. A New York-i rendőrség 2023-ban felfedte, hogyan használta a technológiát a városban zajló Black Lives Matter tüntetések megfigyelésére, miközben a New York-ra egyre nagyobb nyomás nehezedett, hogy betiltsa a technológiát. Eközben az új technológiákba befektető kockázati tőkebefektetők gyakran nem teljesítették az emberi jogok tiszteletben tartásával kapcsolatos felelősségüket.¹⁸

GLOBALIS KÉMPROGRAM-KERESKEDELEM

Az államoknak nem sikerült megfékezniük a kémprogramok globális kereskedelmét. Az Amnesty International 2023-as kutatása segítette feltárni a Pegasus kémprogramok újságírók és a civil társadalom ellen történő alkalmazását Örményországban, a Dominikai Köztársaságban, Indiában és Szerbiában. Az Európai Nyomozói Együttműködések (European Investigative Collaborations) által az Amnesty Internationalnel közösen végzett nagyszabású vizsgálat a Predator Files-ről feltárta, hogy az "EU-ban szabályozott" kémprogramokat szabadon értékesítették a világ államainak.¹⁹ E leleplezések nyomán az Európai Parlament 2023 novemberében állásfoglalást fogadott el, amelyben bírálta a kémprogram-ipar visszaéléseinek megfékezésére irányuló intézkedések hiányát. Ez az állásfoglalás arra utalt, hogy egyes politikai döntéshozók kezdenek cselekedni, beleértve 11 állam 2023 márciusában kiadott nyilatkozatát, amely elismerte, hogy a kémprogramok veszélyt jelentenek az emberi jogokra.

A BIG TECH VISSZAÉLÉSEI

A Big Tech megfigyelésen alapuló üzleti modelljének ártalmait 2023-ban ismét napvilágra kerültek, és nemcsak a fegyveres konfliktusokkal összefüggésben, hanem abban is, hogy miként ássák alá a gyermekek és más fiatalok jogait. A TikTok tartalomajánló rendszere és adatgyűjtési gyakorlata veszélyt jelent a platform fiatal felhasználóira, mivel felerősíti a depresszív és öngyilkos tartalmakat, ami azzal a kockázattal jár, hogy súlyosbítja a meglévő mentális egészségügyi kihívásokat.²⁰ Az X-en (korábban Twitter) riasztóan megnőtt az LMBTI emberek elleni uszítás.²¹ A politikai félretájékoztatás és dezinformáció terjedése valószínűleg fokozódni fog, ami különösen súlyos kockázatot jelent a 2024-ben sorra kerülő számos választás miatt. A világ számos részén az elnyomó politikai erők fegyverként használják a közösségi médiát, hogy kisebbségeket támadjanak és közösségeket állítsanak egymás ellen, hogy ezzel is növeljék választási esélyeiket. Ezeket az erőfeszítéseket elősegítik és súlyosbítják a közösségi média algoritmusai és a Big Tech üzleti modelljei, amelyek mindenáron a "bevonást" és a profitot helyezik előtérbe. A kockázatokat tovább fokozza a generatív mesterséges intelligencia eszközeinek megjelenése.

Egyrészt egyes szabályozók, másrészt a jogorvoslatot kereső áldozatok erőfeszítéseket tesznek a további visszaélések megakadályozására. 2023 júliusában az Európai Unió Bírósága jelentős ítéletet hozott a Facebook és az Instagram tulajdonosa, a Meta megfigyelésen alapuló üzleti modellje ellen. Nem sokkal később a norvég hatóságok felszólították a Metát, hogy hagyjon fel a norvégiai felhasználók online tevékenysége és becsült tartózkodási helye alapján személyre szabott hirdetések megjelenítésével. Az EU-ban a civil társadalom arra összpontosított, hogy a 2022-es mérőföldkőnek számító digitális szolgáltatásokról szóló törvényt - a világ első átfogó, a techóriásokat szabályozó és az emberi jogok védelmét ígérő szabályozása -

hatékonyan működjön. Elszalasztották azonban a mesterséges intelligenciával kapcsolatos technológiák kockázatainak kezelésére szolgáló lehetőségeket. Az EU 2023-ban megállapodásra jutott a mesterséges intelligenciáról szóló uniós törvényről, de a végleges szöveg nem ment elég messzire a károk megelőzéséhez, sőt hozzájárulhat a rendőrség és a migrációs hatóságok megfigyelési tevékenységének kiterjesztéséhez és legitimálásához.

A kormányoknak azonnal be kellene tiltaniuk a rendkívül invazív kémprogramokat és az arcfelismerő technológiát. Határozott jogalkotási és szabályozási lépéseket kell tenniük a mesterséges intelligencia technológiák által okozott kockázatok és károk kezelése érdekében. Vissza kellene fogniuk a Big Tech-et, különösen a megfigyelésen alapuló üzleti modelljük ártalmainak kezelésével.

1. "Kihívások, amelyekkel az emberi jogok női védelmezői szembesülnek a konfliktusok, konfliktusok utáni vagy válságok által érintett területeken", június 5.
2. "Globális: A közösségi médiavállalatoknak fokozniuk kell az izraeli-palesztin válságreakciót, mivel az online gyűlölet és cenzúra egyre terjed", október 27.
3. "Etiópia: Etiópia észak-etiópiai konfliktus során a tigriai közösség elleni visszaélésekhez hozzájárultak a Meta mulasztásai", október 31.
4. "Izrael/OPT: A tüzszüneti határozat amerikai vétója a polgári szenvedés érzéketlen semmibevételét mutatja a megdöbbentő halálos áldozatok számával szemben", december 8.
5. "Az igazságszolgáltatás nemzetközi napja: A Római Statútum hasznosítása és a nemzetközi igazságszolgáltatás rendszerének megerősítése", július 17.
6. Egy megállíthatatlan mozgalom: A Global Call to Recognize and Protect Those Who Defend the Right to Abortion, november 24.
7. "Gyarmatosítás és szexuális irányultság és nemi identitás: A szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszak és megkülönböztetés elleni védelemmel foglalkozó független szakértőnek benyújtott beadvány", június 15.
8. "Globális: Az adózással kapcsolatos nemzetközi együttműködést támogató szavazás segít az emberi jogok előmozdításában", november 22.
9. "Globális: A fosszilis tüzelőanyagoktól való elszakadásról szóló COP28 megállapodás precedenst teremt, de nem biztosítja az emberi jogokat", december 31.
10. "Globális: A COP28-on a veszteség- és káralap finanszírozására tett első felajánlások messze elmaradnak a szükséges mértéktől", november 30.
11. "Globális: Az ENSZ támogatja a csendes-óceáni szigetországokat azzal, hogy a Nemzetközi Bíróságtól kéri az éghajlati igazságság előmozdítását", március 29.
12. Veszélyben a korrupcióellenes küzdelem: A korrupcióellenes emberi jogi jogvédők elleni fellépés Nyugat- és Közép-Afrikában, július 11.
13. "A szemem fellobbant": A kinetikus hatású lövedékek globális visszaélése, március 14.
14. Az elnyomó kereskedelem, október 11.
15. Növekvő árak, növekvő tiltakozások: Május 10.; A tettek hangosabban beszélnek, mint a szavak: A Világbanknak elő kell mozdítania az egyetemes szociális védelmet, október 10.
16. "Globális: A vállalatoknak most kell cselekedniük a mesterséges intelligencia felelős fejlesztése érdekében", június 14.
17. Digitálisan megosztva: Technológia, egyenlőtlenség és emberi jogok, október 2.
18. Silicon Shadows: december 13.
19. A Ragadozó akták: Október 9.
20. "Kiszolgáltatottnak érzem magam": A TikTok megfigyelési hálójában, november 7.; Driven into Darkness: TikTok "Neked" feedje hogyan bátorítja az önkárosítást és az öngyilkossági gondolatokat, november 7.
21. "Az LMBTQ+ közösséggel szembeni gyűlölködő és gyalázkodó beszéd a Twitteren Elon Musk alatt megugrik", február 9.

EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA

KELET-EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA

Az emberi jogok továbbra is folyamatos támadások alatt álltak, amelyeket elsősorban Oroszország Ukrajna ellen folytatott háborúja táplált, és amelyek az egész térségben a tekintélyelvűség megszilárdulásához vezettek. A kormányok üldözték az emberi jogi aktivistákat, elfojtották a kritikus hangokat, és gyakran a szabad véleménynyilvánítást és a független emberi jogi információkat, mint "álhíreket" vagy az intézmények "lejáratosára" irányuló kísérleteket kriminalizálták. Az emberi jogok hatékony érvényesítésének és védelmének esélyei csekélyek maradtak.

A háború vált az "új normává" a térségben. Az Azerbajdzsán által a Hegyi-Karabah területére vezető kulcsfontosságú útvonal blokádja humanitárius válságot okozott, amely több ezer ember életét veszélyeztette, a katonai offenzívát követően pedig egyik napról a másikra több mint 100 000 ember menekült át Örményországba.

Oroszország Ukrajna elleni szüntelen agressziója egy kimerítő háborúvá nőtte ki magát, a háborús bűncselekmények és egyéb nemzetközi jogsértések listája folyamatosan bővült. A civilek, köztük a gyermekek, elképesztő szenvedéseket éltek át, rengetegen haltak és sérültek meg, lerombolták az otthonaikat és az ország kulcsfontosságú infrastruktúrájának egy részét, folyamatosok voltak a tömeges kitelepítések és a környezetben okozott pusztítás.

A nemzetközi igazságszolgáltatási mechanizmusok létrehozására irányuló

erőfeszítések, amelyeket a ukrainai háború, többek között a háborús agresszió büntette hívott életre, nem vezettek eredményre. A Nemzetközi Büntetőbíróság elfogatóparancsot adott ki Vlagyimir Putyin elnök ellen, de a Bíróság joghatóságot el nem ismerő Kazahsztán, Kirgizisztán és Szaúd-Arábia így is vendégül látták. A katonai konfliktusokon túl a vallási kisebbségekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés és megtorlás is gyakori volt. A kínzás és a kegyetlen bánásmód továbbra is rendszerek voltak, a bűncselekmények elkövetésével gyanúsítottakat pedig nem vonták felelősségre. A nők elleni és a családon belüli erőszak továbbra is mindennapos maradt. A nemek közötti egyenlőség visszaszorulóban volt. A főként fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származó légszennyezés a régió országaiban súlyosan károsította az emberek egészségét.

SZÓLÁSSZABADSÁG

A véleménynyilvánítás szabadsága visszaszorulóban volt, mivel a kritikus hangok ellen egyre több megtorló intézkedést alkalmaztak, többek között "szélsőségesességgel", a "terrorizmus mentegetésével", a "tudatosan hamis információk terjesztésével" és "LMBTI propaganda terjesztésével" vádolva meg az embereket.

Oroszországban a háborús cenzúra új magasságokba emelkedett, nem kímélve a kritikusan gondolkodókat sem. Ezeket büntetőeljárások alá, köztük az ellenzéki aktivistát Vlagyimir Kara-Murzát, akit "hazaárulás" miatt 25 év börtönre ítélték.

Többek között Azerbajdzsánban, Belaruszban, Kazahsztánban és Tádzsikisztánban is bebörtönözték a kormány kritikussait. Kirgizisztán új médiatörvénytervezete megtiltana a "a lakosság egészségét és erkölcsét károsító anyagok" terjesztését. Türkmenisztánban a szabad tájékoztatást továbbra is elfojtották, így az alapvető élelmiszerek hiányát és a kényszermunkát elrejtették a nyilvánosság elől.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

A civil szervezetek az egész régióban korlátozták vagy felszámolták, amihez sok ország az Oroszország szolgáltatta kegyetlen mintákat használta. Ott egyre több embert és civil szervezetet bélyegeztek meg "külföldi ügynökként" vagy "nemkívánatos szervezetekként", így korlátozva részvételüket a közéletben. A büntető törvénykönyvet is módosították, hogy szankcionálni lehessen az Oroszországban bejegyzett irodával nem rendelkező külföldi szervezetek "tevékenységét", ami gyakorlatilag kriminalizálta a legtöbb, az országon kívüli civil szervezettel való együttműködés minden lehetséges formáját. A vezető emberi jogi szervezeteket, köztük a Moszkvai Helsinki Csoportot, a Szaharov Központot és a Sova Központot is bezárták.

Belarusz számos más független civil szervezet mellett bezáratta a Viasna nevű ismert emberi jogi csoportot, és évekre bebörtönözte annak vezetőit. Kirgizisztán új mélységekbe merült, amikor az orosz "külföldi ügynökökről" szóló törvényt mintázó "a külföldi képviselőkről" szóló törvénytervezet akart elfogadni, és számos civil szervezet bezárását helyezte kilátásba. Moldovában a Shansa párt tagjaitól önkényesen megtagadták a helyi választásokon való indulás lehetőségét.

Ritka sikertörténet, hogy Grúziában széles körű nyilvános tiltakozás kezdődött a külföldi befolyás átláthatóságáról szóló törvénytervezet ellen, ami miatt azt vissza kellett vonni.

A BÉKÉS GYŰLEKEZÉS SZABADSÁGA

Miközben a hatóságok az egész régióban szigorúan korlátozták a békés tüntetéseket, amelyek sok országban már ritkaságszámba mennek vagy egyáltalán nem léteznek, Oroszországban és máshol is nagy kormánypárti gyűléseket lehetett tartani. A rendfenntartó erők gyakran túlzott, jogellenes erőszakot alkalmaztak. Kirgizisztán szinte teljesen betiltotta a békés gyűléseket a fővárosban, Biskekben és más régiókban is. A belarusz és kazahsztáni hatóságok

továbbra is azonosították és börtönbe zárták a korábbi békés demonstrációk békés résztvevőit.

Grúziában a rendőrség könnygázt és vízágyúkat vetett be, hogy feloszlassa a nagyrészt békés márciusi tüntetést. Türkmenisztánban a rendőrség szükségtelen és aránytalan erőszakot alkalmazott a kenyérhiány elleni tüntetések feloszlására.

A kormányoknak fel kell hagyniuk azzal, hogy ürügyeket keresve fojtják el az ellenvéleményeket és akadályozzák az emberi jogi teljesítményük megvitatását. Véget kell vetniük a kritikus hangok zaklatásának és üldözésének, fel kell hagyniuk a tiltakozások során alkalmazott jogellenes erőszakkal, és hatályon kívül kell helyezniük vagy módosítaniuk kell a békés gyűlekezéshöz való jogot jogellenesen korlátozó jogszabályokat.

VALLÁS- ÉS LELKIISMERETI SZABADSÁG

A vallási kisebbségekkel szembeni diszkrimináció és megtorlás gyakori volt az egész régióban. Tádzsikisztánban folytatódott az iszmailitákkal szembeni elnyomó gyakorlatok, beleértve az otthonaikban történő közös imádkozás büntetését is. A Jehova Tanúit bebörtönözték, mert Oroszországban és az oroszok által megszállt ukrainai területeken gyakorolták hitüket, a nyomozó hatóságok pedig katolikus papokat, illetve az ukrán ortodox egyház (amely gyakorlatilag az orosz ortodox egyháznak van alárendelve) papjait vették célba. Az Üzbegisztánban élő muszlimokat továbbra is a túlságosan tág és homályosan megfogalmazott szélsőségesességgel kapcsolatos vádak miatt vonták felelősségre.

A kormányoknak hatékony intézkedéseket kell tenniük a jogi és politikai reformok végrehajtása érdekében, hogy megkülönböztetés nélkül védjék, előmozdítsák és garantálják a vallás- és lelkiismereti szabadság érvényesülését.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

Sok országban a kínzás és más kegyetlen, embertelen bánásmód továbbra is elterjedt, a bűncselekmények elkövetésével

gyanúsítottak pedig büntetlenséget élveztek. Belaruszban a politikailag motivált vádák alapján bebörtönöztek embertelen körülményekkel szembesültek, többek között magánzárkákban tartották őket, és orvosi ellátást sem kaptak. Kazahsztánban a 2022 januári tüntetéseket követő kínzások okozta halálesetek hat hivatalosan elismert ügye közül öt 2023 végéig bíróság elé került, míg a többi ügy többségét "bizonyítékok hiányában" ejtették. Moldovában a fogvatartottak továbbra is túlzásúfoltságtól és egészségtelen körülményektől, valamint rossz egészségügyi ellátástól szenvedtek. Grúziában a volt elnököt, Mikheil Saakashvili annak ellenére nem engedték szabadon, hogy egészségi állapota súlyosan megromlott és a beszámolók szerint nem kapott megfelelő orvosi ellátást. Alekszej Navalnijt Oroszországban erőszakos eltüntetésnek vetették alá, és többször magánzárkába csukták.

A kormányoknak sürgősen véget kell vetniük a kínzásoknak, illetve a kegyetlen, embertelen bánásmódnak és büntetésnek, és minden bűncselekmény elkövetésével gyanúsított embert tisztességes eljárásban bíróság elé kell állítani.

NEMI ALAPÚ HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ÉS ERŐSZAK

Üzbegisztánban bűncselekménynek nyilvánították a családon belüli erőszakot. A háború és a "hagyományos" és "családi" értékeket meghonosító törvények keretezték a régióban a nemi alapú és szexuális erőszak növekedését. Ukrajnában a tomboló háború közepette minden eddiginél nagyobb arányú családon belüli erőszakot regisztráltak, Kirgizisztánban pedig széles körben elterjedt a fogyatékkal élő gyermekekkel, köztük lányokkal szembeni bántalmazás és szexuális erőszak. Grúziában, különösen a kormánypárt részéről egyre több volt a politikai ellenfelekkel szembeni szexista, nőgyűlölő megnyilvánulás, míg Azerbajdzsánban a nők a nemi alapú erőszak különböző formáival szembesültek, többek között azzal, hogy a politikai bosszú eszközüvé váltak.

A kormányoknak átfogó reformokat kell végrehajtaniuk a nemi alapú erőszak megelőzése érdekében, többek között a hátrányos megkülönböztetés és a káros sztereotípiák felszámolásával, a túlélők számára a védelemhez és támogatáshoz való hozzáférés biztosításával, valamint a bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonásával.

A NEMZETKÖZI HUMANITÁRIUS JOG MEGSÉRTÉSE

Oroszország sorozatos háborús bűncselekményeket követett el Ukrajnában. Gyakoriak voltak az orosz erők lakott területek és polgári energia- és gabonaexport-infrastruktúrák elleni válogatás nélküli támadásai. Az orosz és az ukrán hadsereg is használt kazettás bombákat annak ellenére, hogy azok eleve válogatás nélküli támadást jelentenek, és tartósan veszélyesek a polgári lakosságra nézve. A becslések szerint Ukrajna a világ legjobban aláaknázott országa lett. Széles körben elterjedt volt a kínzás és a kegyetlen, embertelen bánásmód a hadifogyokkal szemben Oroszországban és az orosz megszállás alatt álló területeken. Egy moszkvai bíróság helybenhagyta Makszim Butkevics ukrán emberi jogi aktivista 13 éves börtönbüntetését egy olyan állítólagos háborús bűncselekmény miatt, amelyet nem követhetett el.

A Hegyi-Karabah katonai elfoglalását követően nem történt előrelépés sem az azerbajdzsáni, sem az örmény erők nemzetközi humanitárius jogot sértő cselekményeinek a kivizsgálásában, beleértve az aránytalan és válogatás nélküli támadásokat, valamint a korábbi években foglyul ejtett emberek kínzását és megölését.

A háborús és embriesség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos valamennyi vádat pártatlan és független eljárásban kell kivizsgálni, többek között az egyetemes joghatóság elvének alkalmazásával.

TISZTESSÉGTelen ELJÁRÁSOK

A bírósági rendszereket sok országban az emberi jogok védelme helyett azok megsértésére használták.

Oroszországban a bíróságok mélyen elfogultak voltak a vádlottakkal szemben, a terrorizmus, szélsőséges és hazaárulás vádja miatt indított pereket pedig rendszerint a nyilvánosság elől elzárva tartották.

A belarusz bíróságokat továbbra is fegyverként használták a hatalom kritikusaival szemben, köztük ügyvédek és jogvédők ellen. Szvjatlana Csiknouskaját, Pavel Latushkrét, Marija Maroz, Volha Kavalkovát és Sharhei Dyleuskit távollétükben koholt vádak alapján hosszú büntetésre ítélték, míg Nasta Loikát hét évre börtönbe zárták. Kazahsztánban az ünnepelt sportoló Marat Zhylanbayev hét év börtönbüntetésre ítélték békés véleménynyilvánításáért. Az Egyesült Államok külügyminisztériuma korrupció miatt szankciókkal sújtott négy georgiai (grúz) bírót, akik visszaéltek a pozíciójukkal és aláásták a bírósági rendszer működését.

Az ENSZ mély aggodalmát fejezte ki Tádzsikisztán terrorista szervezetekre vonatkozó túlságosan tág törvényi meghatározása miatt, amely lehetővé tette rendkívüli intézkedések alkalmazását és a tisztességes eljárás korlátozását. Miután Németország kitoloncolta Abdullohi Shamsiddin menedékkérőt Tádzsikisztánba, a férfit elrabolták, majd hétéves börtönbüntetésre ítélték. Üzbegisztánban a 2022-es karakalpakisztáni tömegtüntetések kapcsán tucatnyi embert ítélték el politikai indíttatású vádak alapján.

GYERMEKEK ÉS IDŐSEK JOGAI

Miközben az ukrainai háború minden ukrán számára súlyos szenvedést és nélkülözést okozott, a gyermekek és az idősek még kiszolgáltatottabbá váltak.

Az ENSZ novemberi adatai szerint 2022 februárja óta legalább 569 gyermeket öltek és több mint 1229-et sebesítettek meg. A megszálló orosz erők által a megszállt területekre vagy Oroszországba jogellenesen átszállított gyermekek becsült száma több

száz, de akár több ezer is lehet. Márciusban a Nemzetközi Büntetőbíróság elfogatóparancsot adott ki Vlagyimir Putyin elnök és a gyermekek jogainak biztosa Maria Lvova-Belova ellen ebben a háborús bűncselekményben játszott szerepük miatt.

A konfliktus aránytalanul nagy mértékben érintette az időseket: őket nagyobb arányban ölték és sebesítették meg, mint bármely más civil csoportot. A kitelepítettek nehezen jutottak önállóan lakáshoz, az ideiglenes menedékhelyek pedig jellemzően fizikailag megközelíthetetlenek maradtak az idősek, különösen a fogyatékkal élők számára.

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

A régióban zajló katonai konfliktus továbbra is hatással volt a gazdasági és szociális jogokra. A szeptemberi offenzíváig kilenc hónapon keresztül Azerbajdzsán blokád alá vette a Lachin folyosót, a Hegyi-Karabahot Örményországgal összekötő utat, ami kritikusi hiányt okozott az alapvető szükségletekben, beleértve az élelmiszereket, gyógyszereket és üzemanyagot, és humanitárius válságot okozott.

Szeptemberben a iskolás gyerekek törvénytelen indoktrinálására tett kísérletként a középiskolások Oroszország és Ukrajna megszállt területein "egységes" történelemtankönyveket kaptak, amelyek az orosz és szovjet hatóságok emberi jogi múltját igyekeztek szépíteni. A megszállás alatt álló területeken a gyermekek arra kényszerültek, hogy a megtorlások elkerülése érdekében titokban tanulják az ukrán tananyagot .

A kormányoknak biztosítaniuk kell mindenkinek a megfelelő életszínvonalhoz és a minőségi oktatáshoz való hozzáférést.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

A menekülő emberek továbbra is szenvedtek az egész régióban. A belarusz hatóságok erőszakkal kényszerítették át az embereket az EU határon, ahol visszakényszerítés várt rájuk. Oroszországban a hatóságok megfélemlítéssel és presszióval próbálták katonai szolgálatra beszervezni a migránsokat. A több mint 100 000 Hegyi-Karabahból Örményországba kitelepített

örmény gazdasági nehézségekkel és a visszatérés kilátásainak bizonytalanságával szembesült.

A kormányoknak biztosítaniuk kell, hogy az üldöztetés és az emberi jogok megsértése elől menekülők nemzetközi védelemben részesüljenek, és hogy senkit ne küldjenek vissza olyan helyre, ahol súlyos jogsértésnek lehet áldozata.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

A második világháborúhoz hasonló katonai harcok Ukrajnában hatalmas pusztítást és környezetszennyezést idéztek elő.

Oroszország ukrainai agressziója súlyos levegő-, víz- és talajszennyezést, valamint kezelhetetlen mennyiségű veszélyes hulladékot eredményezett. A károk gátat feltehetően az orosz erők egy szándékos katonai akció során lerombolták, amelynek ökológiai következményei hosszú távon, Ukrajna határain túl is éreztetik hatásukat.

Az emberi egészséget is megviselte a légszennyezés, főként a fosszilis tüzelőanyagok elégetése. Becslések szerint a szennyezés évente több mint 10 000 többlethalált okoz Kazahsztánban, Belaruszban pedig a sztrók és az iszkémiás szívbetegség okozta halálesetek 18%-áért tehető felelőssé. Kirgizisztán fővárosa a világ legszennyezettebbjei közé tartozott.

Az egész régióban súlyos megtorlások érték a környezetvédőket. Bírság alá állították azokat az örmény aktivistákat, akik elleneztek egy aranybányát, és túlzó kártérítést követeltek tőlük, amiért az állítólagos kárért, amelyet okoztak a vállalkozásnak. Oroszországban két jelentős környezetvédelmi civil szervezetet is a "nemkívánatosnak" nyilvánították és kitiltották az országból.

A kormányoknak azonnal intézkedniük kell az éghajlatváltozás és a szélsőséges időjárási viszonyok kockázatai és hatásai ellen, többek között nemzetközi támogatás

és együttműködés igénybevételével a klímaváláshoz való megfelelő alkalmazkodás és az éghajlatváltozás hatásainak enyhítése érdekében.

AZ LMBTI EMBEREK JOGAI

Ukrajnában márciusban napirendre vették az azonos nemű párok élettársi kapcsolatáról szóló törvénytervezetet, amely azonban nem foglalkozott az azonos nemű párok örökbefogadásának tilalmával.

Oroszország új transzfób törvényt fogadott el, és gyakorlatilag betiltott minden nyilvános, az LMBTI emberek jogaival kapcsolatos tevékenységet azzal, hogy "szélsőségesnek" bélyegezte a meghatározatlan "nemzetközi LMBT mozgalmat". Közép-Ázsiában és azon túl is visszaszorulóban volt a nemek közötti egyenlőség, Kirgizisztánban olyan törvénymódosításokat terjesztettek elő, amelyek betilának az olyan információkat, amelyek "tagadják a családi értékeket" és elősegítik a "nem hagyományos szexuális kapcsolatokat", míg Törkmenisztánban és Üzbegisztánban az azonos neműek közötti konszenzuális kapcsolatok továbbra is bűncselekménynek minősülnek.

A kormányoknak hatályon kívül kell helyezniük az LMBTI embereket diszkrimináló törvényeket és intézkedéseket, többek között az azonos neműek közötti kapcsolatok dekriminalizálásával és az azonos neműek házassága előtt álló jogi akadályok megszüntetésével.

NYUGAT-, KÖZÉP- ÉS DÉLKELET-EURÓPA

2023-ban számos európai országban a politikusok erősítették a társadalmi polarizációt a nők és az LMBTI jogok, a migráció, az éghajlati igazságosság, valamint az Izraelben és a megszállt palesztin területeken (Izrael/OPT) zajló szörnyű események kapcsán. Számos kormány az emberi jogokat különböző csoportok megbélyegzésére használta, és aránytalan korlátozásokat vezetett be, célba

véve a klímaaktivistákat, az eltérő véleményt kifejező embereket, különösen a palesztinokkal való szolidaritást kifejezőket. A rendszerszintű rasszizmus továbbra is jogsértésekhez és halálesetekhez vezetett. Az államok fenntartották az Afrikából, a Közel-Keletről és Ázsiából származó emberekkel szembeni faji alapú kirekesztési politikájukat, amely a tengeri és szárazföldi határokon is halálos áldozatokkal járt. A kormányok keveset tettek a romák állandó hátrányos megkülönböztetése és szegregációja ellen. A rasszizmus elleni állami intézkedések kudarca, illetve annak politikai célokra történő felhasználása erősítették az antiszemitizmust és muszlimellenességet. A nemi alapú erőszak, valamint a szexuális és reprodukív jogok területén egyaránt történt előre- és visszalépés. Tovább folytatódott a tömeges megfigyelésre épülő társadalmak kiépítése. A legkiszolgáltatottabbak, köztük a fogyatékkal élők szenvedtek a nem megfelelő szociális ellátórendszer hiányosságaitól. Számos állam retorikájában és politikájában nyilvánvaló volt a kettős mérce: az Izraellel kapcsolatos szolidaritásban, miközben jogellenesen korlátozták a palesztinok szenvedése ellen tiltakozó tüntetéseket; kedves szavak a COP28-on, miközben tovább folytatták a fosszilis tüzelőanyagok használatát és kitermelését; valamint az Európán belüli jogsértések kapcsán mutatott önelégültség, miközben hevesen bírálták a region kívüli államok teljesítményét.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

Az EU tagállamai fenntartották a faji alapú kirekesztés és az externalizáció halálos politikáját, és kevés előrelépést tettek az EU-n belüli felelősségmegosztás terén. Az uniós menekültügyi reformokról folytatott tárgyalások olyan kompromisszum felé mutattak, amely csökkentené a védelem szintjét és növelné a biztonságot kereső emberek szenvedéseit. Az államok nem tudtak biztonságos és legális útvonalakat

kialakítani, ehelyett az embereket visszaéléseknek és szükségtelen veszélyeknek tették ki a szárazföldi és tengeri határokon. Csak egy ilyen incidens során több mint 600 ember, köztük gyermekek, haltak meg egy görögországi hajótörésben. Több száz, Afrikából, a Közel-Keletről és Ázsiából érkező embert bántalmaztak a jogellenes visszakényszerítések során, amelyek továbbra is mindennaposak voltak az európai határokon.

Az Európai Bizottság nem indított kötelezettségzegési eljárást Lettország és Litvánia ellen, miután azok bevezették a kollektív kiutasítás lehetőségét nemzeti jogukba. A határokon elkövetett jogsértések továbbra is büntetlenül maradtak: Spanyolország elmulasztotta érdemben kivizsgálni a Melilla és Marokkó között 2022-ben történt haláleseteket, kínzásokat és jogellenes kiutasításokat.

Néhány európai ország nem biztosította a biztonságot kereső afgánok jogait. Németországban egy humanitárius befogadási program, amelynek eredeti célja az volt, hogy havonta 1000 afgán embert fogadjon be, csak néhány tucat embernek hozott biztonságot. Dánia, Finnország és Svédország pozitív lépéseket tett annak érdekében, hogy az afgán nők és lányok menekültstátuszát prima facie elismerjék.

Németországban rekordszámú támadás érte a menekülteket befogadó központokat, és a Csehországban, Cipruson és Görögországban is történtek támadások menekültek és migránsok ellen. Számos politikus diszkriminatív és rasszista retorikát használt a menekült és migráns közösségekkel szemben, így többek között a török választások során.

Az európai államok folytatták a határellenőrzés kiszervezését, figyelmen kívül hagyva az emberi jogokat. Több ország is megállapodásra törekedett a menedékkérelmek offshore feldolgozásáról (például Olaszország Albániával), miközben egy olyan uniós megállapodást terjesztett elő Tunéziával, amely a jogok megsértésének kockázatával járt. Folytatódott az együttműködés Törökországgal, ahonnan

több ezer embert küldtek jogellenesen vissza. Annak ellenére, hogy az Egyesült Királyság kormánya veszítette a bíróságon, úgy tűnt, hogy továbbra szándékában áll végrehajtani azt a tervet, hogy a menedékkérőket Ruandába szállítsa át menedékkérelmük elbírálása céljából.

A kormányoknak véget kell vetniük a faji alapú kirekesztés politikájának. Ehelyett biztosítaniuk kell, hogy a törvények és a gyakorlatok is védjék, tiszteletben tartsák és beteljesítsék a menekültek és migránsok élethez való jogát, biztonságos és legális útvonalakat alakítsanak ki, és érvényesüljön a menedékhez való jog.

NŐK ÉS LÁNYOK JOGAI

Lettország ratifikálta az Európa Tanács nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló egyezményét, Észak-Macedónia pedig harmonizálta törvényeit az egyezménnyel. Horvátország bejelentette, hogy a nőgyilkosság különálló bűncselekmény lesz. Svájc elfogadta a szexuális erőszak beleegyezésen alapuló meghatározását, Hollandia pedig előrelépést tett egy ilyen meghatározás elfogadása felé.

Számos ország jelentett továbbra is magas számokat a nők és lányok elleni nemi alapú erőszak kapcsán, miközben a hatóságok nem tettek megfelelő intézkedéseket a megelőzésükre. Albániában, Görögországban, Olaszországban, Szerbiában, Spanyolországban és Törökországban több száz nőgyilkosságról számoltak be a megfigyelők. Egy bosznia-hercegovinai gyilkosság élő közvetítése tiltakozásokat váltott ki, akárcsak egy bulgáriai elkövető nyelhe büntetése.

Miközben Finnországban hatályba lépett egy törvény, amely lehetővé teszi a terhesség első 12 hetében az abortuszt, Spanyolország pedig törvényt fogadott el, amely lehetővé teszi a 16-17 évesek abortuszát szülői beleegyezés nélkül, több ország is fenntartotta az abortuszra vonatkozó korlátozásokat. Lengyelországban legalább egy nő meghalt annak következtében, hogy megtagadták tőle a hozzáférést a biztonságos

és legális abortuszszhoz. Horvátországban, Írországban, Olaszországban és Észak-Írországban az egészségügyi személyzet gyakran hivatkozott lelkiismereti záradékra. Néhány osztrák régió kizárta az abortuszt az egészségügyi ellátások köréből, míg Csehország megtagadta a nem cseh uniós polgárok számára az ellátást. Máltán módosították az abortuszt tiltó jogszabályokat, de a hozzáférés továbbra is erősen korlátozott maradt. Andorra volt az egyetlen ország, ahol teljes tilalom volt érvényben.

A kormányoknak sürgősen fel kell lépniük a nemi alapú erőszak minden formája ellen, és kezelniük kell annak kiváltó okait.

MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

Svájcban több város és kanton is megtiltotta az arcfelismerésre épülő technológiák használatát a közterületeken. Franciaországban egy új törvény engedélyezte a tömeges biometrikus megfigyelést a 2024-es olimpiai játékok idején.

Az Amnesty International feltárta, hogy az Intellexa szövetség számos országba, köztük Ausztriába, Svájcba és Németországba is szállított Predator kémprogramot, és felfedte annak használatát egy berlini híroldal, európai intézmények és kutatók ellen. Spanyolországban, főként Katalóniában, legalább 65 vált a Pegasus kémprogram célpontjává.

A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG ÉS A BÍROJ FÜGGETLENSÉG CSORBULÁSA

Magyarországon, Lengyelországban és Törökországban továbbra is veszélyben volt a bíróságok függetlensége. Magyarország lépéseket tett a központi igazgatás túlzott hatalmának korlátozására. Lengyelországban a kormány a kritikus bírákat vette célba. Törökországban a Semmitőszék megtagadta egy alkotmánybírósi határozat végrehajtását, annak bírait túlkapásokkal vádolva.

A kormányoknak meg kell állítaniuk a tömeges megfigyelésre épülő társadalmak kialakulását, tiszteletben kell tartaniuk a tisztességes eljáráshoz való jogot, és véget kell vetniük a bírói függetlenség csorbításának.

SZÓLÁSSZABADSÁG

Több országban is támadták az újságírókat. Törökország továbbra is számos újságíró tartóztatott le vagy vett őrizetbe terrorizmussal kapcsolatos állítólagos bűncselekmények miatt.

Politikusok és cégek a nyilvános részvétel elleni stratégiai peres eljárásokkal (SLAPP) próbálták elhallgattatni az újságírókat és aktivistákat Ausztriában, Bulgáriában, Horvátországban, Görögországban, Észak-Macedóniában és Szerbiában. Míg a bosznia-hercegovinai Republika Srpska kriminalizálta a rágalmozást, Bulgária csökkentette a köztisztviselők elleni rágalmozásért kiszabható bírságokat, Horvátország pedig a SLAPP-k perek korai elutasítását előírányzó tervet fogadott el.

Kevés kivételtől eltekintve a régió államai olyan intézkedéseket javasoltak vagy fogadtak el, amelyek aránytalanul korlátozzák az Izrael gázai hadjáratát bíráló és a palesztinok emberi jogainak védelmét támogató nézeteket.

GYÜLEKEZÉSI SZABADSÁG

A klímaválság elmélyülésével a békés tiltakozások száma egyre nőtt, amelyek a hatóságok kemény válaszlépéseit váltották ki. A polgári engedetlenséget tanúsító klímaaktivisták tömeges letartóztatásokkal, durva bűncselekményekért való felelősségre vonással és rágalomhadjáratokkal szembesültek.

Sok ország aránytalan korlátozásokat vezetett be a gyülekezésekkel kapcsolatban. Hollandiában a rendőrség jogsértő módon igazoltatta a tüntetőket. Többek között Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Szerbiában és Törökországban a bűnüldöző szervek gyakran alkalmaztak jogellenes erőszakot és diszkriminatív rendőri intézkedéseket.

Számos kormány törvénytelenül korlátozta a palesztinokkal szolidaritást vállaló tüntetéseket. Ausztria, Franciaország, Németország, Magyarország, Lengyelország, Lengyelország, Svájc és mások a közrendet vagy a nemzetbiztonságot fenyegető homályos veszélyekre hivatkozva előzetesen betiltották az ilyen gyűléseket. A média és a politikusok gyakran használtak a palesztinokat dehumanizáló retorikát, rasszista sztereotípiákat terjesztettek és a muszlimokat összemosták a terroristákkal.

Franciaország terrorizmusellenes jogszabályokra hivatkozva betiltott békés tüntetéseket, és önkényesen vett őrizetbe embereket. A Pride időszakban a török rendőrség általános tiltásokat vezetett be, szükségtelen és aránytalan erőszakot alkalmazott és 224 embert tartóztatott le. Az Egyesült Királyság törvényt fogadott el a rendőrség hatáskörének kiterjesztéséről, a tüntetéseket tiltó rendeletek létrehozásáról és polgári jogi végzések meghozataláról.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

Franciaország tovább folytatta több civil szervezet feloszlását megfelelő eljárás nélkül. Törökország fokozta a civilelles, elnyomó ellenőrzések alkalmazását. A Boszniai Szerb Köztársaság törvényt fogadott el a külföldről finanszírozott civil szervezetek nyilvántartásának létrehozásáról. Magyarországon a kormány új törvényt vezetett be a civil szervezetek korlátozására.

A véleménynyilvánítás, az egyesülés és a békés gyülekezés szabadságának gyakorlásához való jogot meg kell védeni az állami túlkapásoktól.

EMBERI JOGI AKTIVISTÁK

A nők vagy a menekülő emberek jogaiért dolgozó aktivisták gyakran váltak az elnyomás célpontjává. Andorrában egy aktivistát súlyos pénzbírsággal sújtottak, miután felszólalt az abortusztilalom ellen. Lengyelországban Justyna Wydrzynska nyolc hónap közmunkát kapott, mert segített egy nőnek abortusztablettához jutni. Görögországban a menekülteket segítő Sarahardini és Séan Binder ellen négy bűncselekmény miatt

emeltek vádat. A lett hatóságok büntetőeljárást indítottak két jogvédő ellen, akik humanitárius munkát végeztek a belarusz határon. Törökország fenntartotta Osman Kavala börtönbüntetését, dacolva az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) döntéseivel.

A kormányoknak védeniük kell az emberi jogok védelmezőit, és ahelyett, hogy megbélyegzik és kriminalizálják tevékenységüket, el kell ismerniük a fontos szerepüket.

FAJI MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

A bűnüldöző szervek által alkalmazott etnikai profilalkotás továbbra is gyakori volt. A francia Államtanács elismerte a diszkriminatív rendőrségi ellenőrzéseket, de nem javasolt intézkedéseket. A holland határőrséget bűnösnek találták a faji alapú profilalkotásban. Az Egyesült Királyságban egy jelentés a londoni Metropolitan Police intézményi diszkriminációjára hívta fel a figyelmet.

Németország rekordszámú gyűlölet-bűncselekményt jelentett. Az EJEB ismét elítélte Bosznia-Hercegovinát diszkriminatív választási szabályok miatt. Lettorszában és Litvániában egyes orosz állampolgárokat a tartózkodási engedélyük elvesztésével fenyegették meg.

A romák hátrányos megkülönböztetéssel, szegregációval és társadalmi kirekesztéssel szembesültek. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy Olaszország megsértette a romák lakhatási jogait, míg a szlovákiai bíróságok úgy találták, hogy a roma tanulók szegregált osztályai jogsértőek. A bolgár egyenlőségi testület azt vizsgálta, hogy megtagadták-e a romák számára a belépést az uszodákba. Észak-Macedóniában egy roma férfi meghalt, miután személyi igazolvány hiányában megtagadták tőle az orvosi ellátást; Romániában egy terhes siket roma nőtől megtagadták az orvosi ellátást egy kórházban, és a járdán szülte meg gyermekét.

Franciaországban a muszlim nők különösen a sportban és az oktatásban vonatkoztak jogellenes korlátozások. Az

antiszemita és muszlimellenes kirekesztő beszédek és a gyűlölet-bűncselekmények száma az egész régióban megugrott, miközben Izraelben és a megszállt palesztin területeken szörnyű események zajlottak.

A februári törökországi földrengéseket követően a keresésben és mentésben segítő migránsokat és menekülteket rasszista abúzus érte.

AZ LMBTI EMBEREK JOGAI

Lettország elismerte az élettársi kapcsolatot, Litvánia viszont nem. Az EJEB elítélte Bulgáriát és Romániát, mivel nem ismerték el az azonos nemű párokat.

Az LMBTI személyekkel szemben továbbra is fennáll a diszkrimináció. Horvátországban és Észak-Macedóniában a Pride-okat fenyegetések és kirekesztő nyilatkozatok érték a hatóságok és magánszemélyek részéről is. A norvég rendőrség megállapította, hogy az LMBTI emberek találkozóhelyeit folyamatosan erőszakos támadások veszélye fenyegeti.

Törökországban a politikusok diszkriminatív retorikát alkalmaztak az LMBTI személyekkel szemben.

Bár Magyarországot az Európai Unió Bíróságán perbe fogták a propagandatörvény miatt, a hatóságok könyvesboltokat bírságoltak meg a jogszabály megsértése miatt, a Médiatanács pedig csak nagykorúak számára ajánlott jelöléssel, este 10 és reggel 5 közötti sugárzással engedélyezett volna egy televíziós reklámot a Pride-ról. Az EJEB elítélte Litvániát egy azonos neműek közötti kapcsolatokat bemutató könyv cenzúrázása miatt.

A transzneműek jogai terén előre- és visszalépés is történt. Németország eltörölte a transzneműek, melegek és biszexuális férfiak diszkriminatív kizárását a véradásból. Emellett új önrendelkezési törvényt fogadtak el, amely lehetővé teszi a transznemű, nem bináris és interszexuális emberek önrendelkezését az anyakönyvi hivatalban tett egyszerű nyilatkozat alapján. Finnországban ez az elismerés kérelemre elérhetővé vált a nagykorúak számára. Spanyolországban egy új törvény garantálta az egészségügyi

szolgáltatásokhoz való hozzáférést és a nemi önrendelkezést. Bulgária azonban megszüntette a transzneműek nemének törvényes elismerését, az Egyesült Királyság kormánya pedig megakadályozta a skót nemek elismeréséről szóló reformtörvényt.

A kormányoknak érdemben kell foglalkozniuk a rendszerszintű diszkriminációval, beleértve a zsidó, a muszlim, a fekete, a roma és az LMBTI embereket is.

GAZDASÁGI, SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JOGOK

Finnországban a kormány bejelentette, hogy a közegészségügyi ellátás csökkentését tervezi, valamint a gyógyszerekre kivetett díjak és adók emelését, ami aránytalanul nagy mértékben érinti a legkiszolgáltatottabbakat. Az Európai Szociális Bizottság befogadhatónak ítélte a Görögország ellen benyújtott panaszt az egészségügyi ellátást érintő megszorítások miatt. Szlovénia elfogadta a hosszú távú gondozásról szóló törvényt, de orvoshiánnyal küzd.

Dánia és Finnország a szociális segélyek csökkentését jelentette be. Franciaországban, Írországban és Portugáliában is rekordot döntött a hajléktalanság mértéke. Spanyolország lakhatási jogokról szóló törvényt fogadott el, de nem sikerült megvédenie a gazdaságilag kiszolgáltatott embereket a kilakoltatásokkal szemben. Szerbiában az új, félautomata szociális ellátórendszer azt eredményezte, hogy valószínűleg több ezer ember, főleg romák és fogyatékkal élők veszítették el a létfontosságú szociális juttatásokhoz való hozzáférésüket.

A februári földrengések után a török kormány nem reagált megfelelően a fogyatékkal élők védelmére.

A kormányoknak azonnali intézkedéseket kell tenniük annak érdekében, hogy minden ember gazdasági és szociális jogait megkülönböztetéstől mentesen garantálják, többek között megfelelő források biztosításával, valamint az egyetemes és átfogó szociális védelem biztosításával.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

Pozitív lépéseként egy ciprusi bíróság elismerte, hogy egy környezetvédő civil szervezet közérdekű keresetet nyújthat be, Írországban civil szervezetek pereltek az üvegházhatású gázok kibocsátásának nem megfelelő csökkentése ellen, Portugáliában pedig fiatalok 33 ország ellen indítottak eljárást az EJEB előtt az éghajlatváltozással kapcsolatos elégtelen fellépésük miatt. Az Európa Tanács elismerte az egészséges környezethez való jogot, de nem fogadott el kötelező erejű jogi eszközt a jog kapcsán.

Sok ország azonban továbbra is használta a fosszilis tüzelőanyagokat. Bulgária és Románia gázfeltárást tervezett a Fekete-tengeren, Görögország és Szlovákia LNG-terminálokat akart építeni, Málta egy nagy gázvezetékét támogatta, Norvégia adókedvezményeket nyújtott olaj- és gázmezők számára, Németország pedig fosszilis tüzelőanyag-projektek finanszírozását hagyta jóvá. A francia bankok a fosszilis tüzelőanyagok kitermelésének legnagyobb finanszírozói közé tartoztak.

A kormányoknak az igazságos átmenet révén fokozatosan fel kell hagyniuk a fosszilis tüzelőanyagok használatával és termelésével. Emellett sürgősen növelniük kell az alacsonyabb jövedelmű országok éghajlatváltozással kapcsolatos támogatását, és kötelezettséget kell vállalniuk arra, hogy további célzott finanszírozást biztosítsanak a veszteségek és károk fedezésére.

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

ORSZÁGJELENTÉSEK

MAGYARORSZÁG

Magyarország

Elfogadtak egy új törvényt, amelynek célja a tanárok jogainak további korlátozása és a kritikus hangok elhallgattatása.

Könyvesboltokat bírságolták meg a homofób és transzfób propagandatörvény megsértése miatt. A menedékkérők továbbra sem kaptak védelmet az országban. A parlament bírósági reformot fogadott el a felfüggesztett uniós forrásokhoz való hozzáférés érdekében, bár a bírák szólásszabadságát aláásó rendszerszintű hiányosságok továbbra is fennmaradtak. A kormány kötelezettségvállalása az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére nem érte el az uniós célkitűzéseket.

HÁTTÉR

Az Európai Bizottság és az Európai Tanács által felfüggesztett uniós forrásokhoz való hozzáférés érdekében Magyarországnak korrupcióellenes intézkedéseket kell végrehajtania, módosítania kell a LGBTI emberek jogaira vonatkozó szabályokon, tiszteletben kell tartani a menedékkérők és menekültek jogait, helyre kell állítani az akadémiai szabadságot és megerősíteni a bíróságok függetlenségét. Bizonyos reformokra válaszul az uniós intézmények úgy döntöttek, hogy visszaállítják Magyarország hozzáféréseit az uniós források egy részéhez.

Oroszország Ukrajna elleni agresszióját ürügyként használva a kormány ismét meghosszabbította a veszélyhelyzetet, hogy megkerülje a parlamenti döntéshozatal és fenntartsa menekültellenes rendszerét.

Magyarország az utolsó helyen végzett a European Implementation Network rangsorában, mivel az elmúlt 10 évben az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) vezető ügyekben hozott döntéseinek 76%-át nem hajtotta végre.

GYÜLEKEZÉSI ÉS EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

A rendőrség áprilisban és májusban is többször is könnygázt vetett be, hogy feloszlassa a közoktatási rendszer további központosítása ellen és a tanárok elhallgattatása ellen tiltakozó diákokat. Egy májusi tüntetés során a rendőrség letartóztatott és őrizetbe vett öt tüntetőt, köztük négy kiskorút, mert állítólag megtámadták a rendőröket. A parlament júliusban elfogadta a "bosszútörvény" néven ismert jogszabályt, amely tovább korlátozza a tanárok autonómiáját és el akarja hallgattani az oktatáspolitikával kapcsolatos kritikájukat.

A polgári engedetlenségi akciókban való részvételük miatt 2022-ben elbocsátott tanárok bírósághoz fordultak, hogy kártérítést kapjanak az államtól.

A rendőrség a közbiztonság védelmének ürügyén hét, a megszállt palesztin területeken élő civilekkel való szolidaritást kifejező tüntetést tiltott meg anélkül, hogy érdemben vizsgálta volna a törvényi feltételek fennállását.

Az Európa Tanács és a civil szervezetek súlyos kritikái ellenére decemberben új törvényt fogadtak el, amelyek célja a kritikus hangok elhallgattatása, illetve a civil szervezetek és aktivisták elijesztése a közéleti részvételtől. A homályosan megfogalmazott törvény új hivatalt hozott létre, amelyet azzal bíztak meg, hogy vizsgálja a "a nemzeti szuverenitást veszélyeztetőket".

DISZKRIMINÁCIÓ

LMBTI emberek

A szexuális és nemi kisebbségek jogainak támogatására tizenöt uniós tagállam és az Európai Parlament az Európai Unió Bíróságán (EUB) avatkozott be a 2021-ben elfogadott propagandatörvény miatt folyamatban lévő kötelezettségzegési eljárásba. Ez a törvény többek között megtiltotta a "homoszexualitás illetve a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérés megjelenítését és népszerűsítését" a lineáris

médiaszolgáltatásokban. A bírósági eljárás 2023 végén még folyamatban volt.

A hatóságok bíróságokat szabtak ki két olyan könyvesboltba, amelyek az LGBTI karaktereket is ábrázoló könyveket nem elkülönítve, illetve zárt csomagolásban árulták. Egyikük fellebbezett a döntés ellen, az eljárás 2023 végén még nem zárult le.

Júniusban az EJEB megállapította, hogy Magyarország megsértette a transznemű emberek jogait, mivel nem biztosított számukra megfelelő eljárást a nemük jogi elismerésére. Az ítélet egy olyan ügyre vonatkozott, amely megelőzte a nem jogi elismerésének 2020-as betiltását.

A Médiatanács megtagadta a Budapest Pride Fesztivál és Felvonulás televíziós reklámjának bemutatását azzal az indokkal, hogy az a "homoszexualitást népszerűsíti". A szervezők fellebbeztek a döntés ellen, az ügy 2023 végén még folyamatban volt.

Júliusban egy futballklub szurkolói illetve szélsőjobboldali aktivisták több alkalommal is megrongálták a Budapest Pride megünneplésére felavatott szírványszínű padot. Az elkövetők "Stop LGBTQ" feliratot firkáltak a helyszínre, utalva ezzel a kormány folyamatban lévő homofób és transfób kampányára. A gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos rendőrségi nyomozás 2023 végén még folyamatban volt.

Nők

A CEDAW Bizottság komoly aggodalmakat fogalmazott meg a reprodukív jogok magyarországi helyzetével kapcsolatban, kiemelve a biztonságos és legális abortuszhoz való korlátozott hozzáférést és a nemi sztereotípiák kormány általi megerősítését.

Magyarország még mindig nem ratifikálta az Európa Tanács nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló egyezményét (Isztambuli Egyezmény).

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézetének 2023-as nemek közötti egyenlőségi indexe Magyarországot az általános teljesítménye alapján a 27 uniós tagállam közül a 26. helyre, a hatalom területén pedig az utolsó helyre sorolta.

Roma emberek

Szélsőjobboldali csoportok vonulásokat szerveztek főleg romák lakta településrészekben, hogy megfélemlítsék az ott élőket. A rendőrség nem tett megfelelő intézkedéseket a zaklatásokkal és fenyegetésekkel szembeni védelmükre. A romákkal szembeni rasszizmus és hátrányos megkülönböztetés a foglalkoztatás, a lakhatás és az oktatás területén is még mindig jelen volt.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

Az Európa Tanács ideiglenes határozatot fogadott el, amelyben felszólította Magyarországot, hogy szüntesse meg a Szerbiába történő visszakényszerítéseket és nyújtson jogorvoslatot az áldozatoknak. A menekültek és migránsok tömeges visszakényszerítése 2023 folyamán is folytatódott, december végére 100 108 esetet regisztrált a rendőrség.

Júniusban az Európai Unió Bírósága (EUB) úgy döntött, hogy Magyarország megsértette az uniós szabályokat azzal, hogy korlátozta a menedékkérők nemzetközi védelemhez való hozzáférést a területén. A kormány továbbra is fenntartotta azt a 2020-ban bevezetett rendszert, amely alapján a menekülő emberek csak akkor kérhetnek menedéket, ha előzetesen a belgrádi vagy kijevi magyar nagykövetségen egy ügynevezett "szándéknyilatkozatot" nyújtottak be és azt elfogadták. 2023 végéig mindössze 16 esetben engedélyezték a menedékkérelmek benyújtását. A korlátozások nem vonatkoztak az Ukrajnából menekülőkre, akik közül 40 605-en kaptak ideiglenes védelmet a 2022-es orosz megszállás óta.

Az EJEB hat olyan ítéletet hozott, amelyek szerint Magyarország megsértette a menekültek és migránsok jogait azzal, hogy önkényesen fogva tartotta őket és aránytalan erőszakot alkalmazott velük szemben a határon.

A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága márciusban ideiglenes állásfoglalást adott ki, amelyben elítélte Magyarországot, amiért a kormány még mindig nem hajtotta végre a 2016-os Baka ügyben hozott döntést, nem garantálja a bírák véleménynyilvánítási szabadságát, és nem számolta fel az emiatt a körükben uralkodó dermesztő hatást.

Májusban Magyarország jelentős bírósági reformokat fogadott el annak érdekében, hogy hozzáférjen a felfüggesztett uniós forrásokhoz. Ezek megerősítették a bírói függetlenséget, és korlátozták a bíróságok központi igazgatási szervének, a Országos Bírósági Hivatalnak a túlzott hatalmát. A civil szervezetek értékelése azonban megállapította, hogy az uniós követelmények nem teljesültek maradéktalanul.

Kormányzati politikusok és a kormánypárti média továbbra is igyekezett lejáratni az Országos Bírói Tanács bíráit, amiért a testület kritikát fogalmazott meg a bíróságok függetlenségét gyengítő intézkedésekkel szemben.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

Az Éghajlatváltozási Teljesítési Mutató szerint Magyarország ugyan vállalta, hogy 2030-ig 50%-kal csökkenti az üvegházhatású gázok kibocsátását, de ez elmarad az 55%-os vagy annál is magasabb uniós céltól.

Több település lakossága is tiltakozott az ellen, hogy kínai székhelyű akkumulátorgyártók alapos környezeti hatástanulmányok elvégzése nélkül nyissanak gyárat a lakóhelyükön.

Egy szeptemberi kormányrendeletet követően a környezetvédelmi előírásokat megsértő vállalatok mentesülhetnek a szankciók alól, amennyiben szerződésben vállalják, hogy tartózkodnak a további szennyezéstől.

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2024. ÁPRILIS

Az Amnesty International minden évben dokumentálja a világ emberi jogi helyzetét. Kutatásainkból kiderül, hogy a hatóságok továbbra is világszerte támadják az egyetemes szabadságjogokat. Az államok és a fegyveres csoportok megszegik és kikerülik a háborúkra vonatkozó törvényeket, miközben bizonyos fegyveres konfliktusok és az azokra adott válaszok középpontjában a rasszizmus áll. A gazdasági válságok, a klímaválság és a környezeti károk aránytalanul nagy mértékben érintik a kiszolgáltatott közösségeket. Egyre általánosabbá válik a hatalommal szembeni hangok elnyomása: a kisebbségi véleményt képviselő, emberi jogokért küzdő aktivisták kerülnek célkeresztbe. Fokozódik a nők és lányok, illetve a szexuális és nemi kisebbségek jogainak megsértése, illetve egyre több az etnikai csoportok elleni uszító és káros online tartalom. Mindeközben a mesterséges intelligencia fejlődését sokszor a szabadságjogok korlátozására és az emberi jogok megsértésére használják.

Ez a 2023-as évet feldolgozó jelentés 155 országban dokumentálja az emberi jogi problémákat, számba veszi ezek jövőbeli következményeit, és megvilágítja a regionális és globális ügyek közötti összefüggéseket, miközben bemutatja, mit tehetnek a kormányok, a hatalommal bírók és mindenki más is azért, hogy az emberek egy jobb és egyenlőbb világban éljenek. A kiadvány alapvető olvasmány a kormányzati vezetők, politikai döntéshozók, aktivisták és minden olyan ember számára, aki érdeklődik az emberi jogok iránt.

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

AMNESTY
INTERNATIONAL

